БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч.
МАРТ
9
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 58 (7904).

Өртээ 2 көп.

АНЫЯК ТАЛАНТЫЛАРНЫ ӨСТҮРЕР

В. И. Ленин 1913 чылдың майда «Правда» солунга бижээн чүүлүнде мынча дээн: «Кижилерниң кошкак талаларынга шорулбайн көрүңер, өңнүктер. Талант — ховар чүүл болгай. Ынчангаш ону үргүлчү болгаш оваарымчалыг деткиир херек. Талантылыг ажылдакчыны дадыктырып албайн, аңаа дуза чедирбес болзуңарза, сеткил-нүүрүңерниң улуг бачыттыг болганы-ла ол (ындыг болур болзуңарза хууда, чүүл-бүрү бачыттардан чүс-даа катап улуг «бачыттыг» болганыңар ол»).

Ленинчи чагыглар бисте боттанып турар. Аныяк кижилерниң талантызын өстүрүп, улам-на байыдып, мергежилин бедидеринге бүгү-ле таарымчалыг байдалдар бистиң чуртта тургустунган. СЭКП, ооң ленинчи Төп Комитеди аныяк талантыларның үре-түңнелдиг чогаадыкчы ажылдаарынче, оларның билиг-мергежилин бедидеринче доктаамал кичээнгейни салып, бо талазы-биле чугула ажык-дузалыг хемчеглерни ап чорудуп турар болгай. Бистиң чогаадыкчы аныяктарывыс ада сагыш-човаашкыны дээш төрээн Коммунистиг партиязынга, Совет чазаанга өөрүп четтиргенин илередип, партийжи сагыш-човаашкынныг хемчеглерни боттарының ажыл-чорудулгазынга удуртулга болдуруп алган чогаадыкчы чедиишкиннерлиг, өзүлделиг ажылдап турар.

Талантыны деткиир, өстүрер, камнаар дээн болгай, ынчангаш бисче үргүлчү кичээнгей салыр силер дээр хөөннер, аңаа ооргаланыр чорук бистиң аныяктарывыста чок. Чогаадыкчы чедиишкиннерни чедип алыры чүгле бистиң карак кызыл кужениишкинниг ажылывыстан, чечен чогаалды, уран чүүлдү байыдыр шыдаар аргавыстан, төлептиг чоруувустан, Төрээн чуртувустуң мурнунга хамааты, чогаадыкчы хүлээлгевисти, харысалгавысты шын медереп билиривистен хамааржыр дээрзин эки билирлер.

Совет Тываның чечен чогаалы болгаш уран чүүлү шапкын хөгжүлдениң өруу-биле бурунгаарлап, хүн бүрү-ле культурада чаа чүүлдер болуп, чаа чедиишкиннер чедип алдынып турар. Хөй санныг аныяк талантылар национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразын хөгжүдүп, байыдарынга боттарының улуг хуузун киирип, төлептиг мөзүлүг чоруун көргүзүп турар.

Москваның чурулга институдун доозкан Иван Салчак база чурулга талазы-биле ортумак тускай эртемниглер Саая Сарыг-оол, Гавриил Торлук оларның чураан чуруктарында Совет Тываның чаа чаартылгалары, күш-ажылчы кижилери, чараш бойдус чурумалы уран талантылыг, бедик идейлиг кылдыр көргүстүнген. Бо аныяк чурукчулар боттарының чурукчу мергежилин доктаамал бедидип, төлептиг чоруун көргүзүп турар. Гавриил Торлук республиканың хөгжүм-шии театрының кол чурукчузунга чедир депшээн. Новосибирскиниң күрүне консерваториязының композитор факультединиң студентизи Дамба Хүреш-оол чоңга билдингир эки аялгаларның автору. Аныяк композиторнуң өөренип турары база-ла эки. Ооржак Кара-Кат «Кызыл кызы» болгаш өске-даа эки ырларның автору. Музыка чогаадырынга талантылыг чоруун көргүзүп турар аныяктарны оон-даа ыңай адап болур.

Ленинградтың театр, музыка, кинематография институдун эрткен чылын чаа дооскан аныяк артистерниң эки чедиишкиннери, оларның уран талантызы ам республиканың чонунга билдингир апарган. Кыска үениң дургузунда олар элээн каш шиилерни чоңга сонуургаткан. Лүндүп болгаш Мария Солун-оолдар, Сагды Каадыр-оол, Ирина Даваа, Барыңмаа Дадар болгаш өске-даа аныяк артистерниң шииге эки ойнаарын, уран талантылыын чон мактап турар. Кызылдың уран чүүл училищезиниң «Чечек» ансамблинде ырлаарынга, танцылаарынга салым-чаяанныг оолдар, кыстар хөй.

Чаа чогаалдарны бижип турар аныяк чогаалчылар база-ла бар. Ындыг бот-тывынгыр уран чүүл коллективтеринде талантылыг аныяктар хөй, оларның саны чылдың-на өзүп, талантызын, уран мергежилин бедидип турар. Чөөн-Хемчиктиң «Большевик» совхозунуң аанчызы Куулар Анайның аянныг, өткүт араш ырлаарын радиодан үргүлчү дыңнаар чөөн-хемчикчилер концерттерден ону бо-ла көөрлер. Самагалдайның Культура бажыңының баянизи Бригада Дупчур элээн каш ырларның автору. Дупчур бот-тывынгыр композитор, хөгжүмчү болурундан аңгыда, чонар-даштан сиилбип чогаадыр уран талантылыг, шүлүк чогаадырынга база-ла хандыкшылдыг болуп, ооң шүлүктери «Улуг-Хем» альманахка парлаттынган. «Сүт-Хөл» совхозтуң хойжузу Ооржак Үнаштаар-оол каш хонуктар бурунгаар улусчу талантыларның Москвага болуп эрткен маргылдаазынга тыва дошпулуурну бо ойнап үдевишаан, беш янзы чүүл үнге сыгыртып, хөөмейлеп, каргыраалааш, тиилекчи болуп шылгарап, муң-муң кижилерниң макталын чаалап ап, кайгаткан. Шак ындыг сыгыртыр, хөөмейлээр, ырлар, танцылаар дээш өске-даа уран талантылыг аныяктар бистиң республиканың районнарында хөй.

Аныяк талантылар-биле ажылды чорударын бистиң чогаадыкчы организацияларывыс сөөлгү чылдарда экижиткен. Эрткен чылын аныяк чогаалчыларның, чурукчуларның, композиторларның семинарлары эрткен. Олар чогаадыкчы мергежилин бедидеринге ол семинарлардан ажыктыг чүүлдерни билип алган. Бо чазын школачы чурукчуларның республика делгелгезин Кызылга эрттирер. Тыва АССР-ниң чурукчулар эвилели аныяк чурукчулар, сиилбикчилер-биле ажыл чорударын экижиткен.

Ындыг болза-даа, аныяк талантыларны өстүрүп, кижизидер чаа талантыларны чоннуң иштинден илередип тывар ажыл бистиң республикада чогуур негелде ёзугаар тургустунмаан. Чамдык талантылыг бот-тывынгыр композиторлар, шүлүкчүлер боттарының чогаадыкчы мергежилин бедитпес, төлеп чок чоруун көргүзүп, чогаадыкчы талантызы-биле чоңга төлептиг бараан болур хүлээлгезин билбейн турар. Дээди өөредилге черлеринге өөренип болур аргалыг бот-тывынгыр композиторлар өөренмейн, билиин, мергежилин бедитпейн турар.

Аныяк талантыларны өстүрер, кижизидер талазы-биле улуг ажылдарны кылып чорудары бүгү-ле чогаадыкчы организацияларның партия совет, комсомол органнарының мурнунда салдынган. Хоочун чогаалчылар, чурукчулар, уран сиилбикчилер, композиторлар, артистер, хөгжүмчүлер, сыгытчылар боттарының байлакшылдыг арга-дуржулгазын, билиин аныяк талантыларга дамчыдып берип, үнелиг сүмелерин бээр ужурлуг.

Уран талантылыг кижилерни көдээ аныяктарның аразындан тып илередир ажыл бисте кончуг кошкак. Чаа тургустунуп турар Тываның күрүне филармониязынга болгаш күрүнениң ыры, танцы ансамблинге талантылыг ыраажылар, танцычылар, хөгжүмчүлер негеттинип турар, ылаңгыя оол ыраажылар оң-не хөй хереглеттинер. Ынчангаш улусту уран талантыларны тып илередир херекке чер-черде партия, совет, комсомол органнарының киржилгези улуг. Бот-тывынгыр талантыны байыдып, өстүрер херекке культура албан черлери таарымчалыг байдалды тургузар херек.

Делегей херээженнериниң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү

МОСКВАГА БОЛГАН БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛ

Москваның хөй-ниитизиниң төлээлекчилери март 7-де ССР Эвилелиниң Улуг театрынга байырлыг хурал эрттирип, март 8-тиң делегей байырлалын демдеглээн. Төрээн чуртка шиитпирлиг үе-шактарда ол улуг залга Ильичиниң үнү чаңгыланып чораан деп чүве аңаа келген кижи бүрүзүнүң сагыжынга чайгаар кирген. В. И. Ленин революцияга херээженнерниң ролюн бедии-биле үнелеп, күрүнени эргелеп башкарарынга, улустуң бүгү ажыл-херектеринге, бүдүрүп турар чаагай үүлезинге олар киришпес болза, тиилелге чедип алыр арга чок деп санап чораан.

Хуралдың президиумунга найысылалдың партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, ленинчи гвардияның хоочун дайынчылары, Совет Эвилелиниң Маадырлары, сураглыг херээжен ажылчыннар, колхозчулар, эртемденнер, культура, эртем ажылдакчылары олурган.

Президиумга эштер Л. И. Брежнев, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев көстүп келирге, чыылганнар оларга изиг байыр чедирген.

Байырлыг хуралды ажылчы чоннар депутаттарының Москва Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы П. А. ВОРОНИНА ажыткан. Бистиң чуртувуста бо чылын март 8-тиң байырлалы Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга белеткенир ажылыштың политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүннүг үезинде эртип турар.

Коммунистиг партия баштыңчының чагыгларын күүсеткеш, херээженнерниң талантыларын, чогаадыкчы арга-мергежилдерин чечектелдирериниге эргежок чугула бүгү чүүлдерни тургузуп турар. Совет херээженнер ол сагыш салыышкынны Коммунистиг партияның херээнге кызыгаар чок бердиниишкин-биле база харылап турар.

Москвачы херээженнер база-ла найысылалдың бүгү ажылчы чоннары дег, беш чыл планын 1970 чылдың ноябрь 7-ге уткуштур хуусаа бетинде күүседир социалистиг хүлээлгени чедиишкиннниг күүседиринге бүгү күштерин харамнанмайн берип турар. Олар СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин херек кырынга боттандырып, чедиишкинниг ажылдап турар.

Совет херээженнер база-ла бүгү совет улус дег, Коммунистиг партияның, бистиң партиявыстың ленинчи Төп Комитединиң Политбюрозунуң, Совет чазактың шыырааңгай даштыкы политиказын чалбыыштыг деткип турар. Олар Вьетнамда америк эжелекчи дайынга шиитпирлиг удурланып, Вьетнамның патриоттарының дайзынны тиилээрин күзеп турар деп, П. А. Воронина демдеглээн.

Кыдат чагырга черлериниң совет-кыдат кызыгаарга чөңгээлиг үүлгедиглер кылганынга килеңнеп удурланганын бистиң чуртувустуң херээженнери бүгү совет улус-биле кады илергейлеп тур.

Бо чылын херээженнерниң Бүгү делегей конгрезин чыылдырар дугайында дыңнадыгны совет херээженнер сеткил ханып уткаан. Херээженнерниң эргелери, ажы-төлдерниң аас-кежии, улустарның хостуг эрге-шөлээзи, хамаарышпас чоруу дээш бүгү чер бөмбүрзээниң херээженнериниң демиселинге оларның кады ажылдажылгазын быжыглаарынга ол конгресс бараан болур деп бүзүрелдиг бис, П. А. Воронина ынчалдыр медеглээн.

П. А. Воронина ооң соонда совет херээженнерге СЭКП ТК-ның кыйгырыын номчуп дыңнаткан. Коммунизм тургузарынга совет херээженнерниң ролюн Коммунистиг партияның Төп Комитединиң бедии-биле үнелээнинге чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин хуралдың киржикчилериниң өмүнээзинден чугаалааш, бистиң чуртувустуң херээженнери социалистиг Төрээн чуртка бараан болур ажыл-ишти улам эрестиг кылыр, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурун ажыл-ишке чаа-чаа чедиишкиннерлиг уткуур деп бүзүрелдиг сөзүн Коммунистиг партияга, Совет чазакка берген.

Хуралга «Кадыр болгаш Маска» заводтуң кан эзилдирикчизи, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады В. В. КЛЮЕВ болгаш оон-даа өскелер байыр чедирип чүве чугаалаан.

Митингиниң киржикчилери СЭКП Төп Комитединге байыр чедирген чагааны улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

СЕКРЕТАРЬЛАРГА СӨСТЕН БЕРЭЭЛ

БАЙ-ТАЙГА райкүүскомнуң секретары И. СЕДИП:

— Районда соңгулда кампаниязы шиитпирлиг үезинде түлүктээн. Район Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары доозулган.

Тээли суурнуң харылзаа конторазының район Совединге соңгулда чорудар № 15 соңгулда округундан кандидат С. Б. Дуу-Дарый-биле соңгукчуларның ужуражылга хуралы бедик деңнелге эрткен. Салчак Байыр-ооловна ында почтачылап ажылдап турар. Коммунистиг партия болгаш совет чазак оон хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылын бедик үнелеп, ону Ленин ордени-биле шаңнаан.

«Тээли» совхозтуң Найырал салбырының соңгукчулары район Совединиң депутадынга кандидат Зоя Ивановна Хертек-биле ужурашкаш, чагыгларын бергеннер.

З. Хертек ногаа бригадазында ажылдап турар. Чагыгларны хүлээп ап тура, эш Хертек районнуң чер ажылдакчылары суггаттыг черлерге бедик дүжүт өстүреринин, эгелекчилери чүве болганда, бо ажылга идепкейлиг киржип, ажылдап турары ногаа бригадазының ажылын экижидер дээш чогаадыкчы, ажыл-херекчи ёзу-биле ажылдаарын хүлээнип турарын чугаалаан.

Тээли суурнуң район Совединге соңгулда чорудар № 9 соңгулда округундан кандидат, районнуң коммунал ажыл-агый конторазының мурнакчы түдүгжүзү эш Б. Кыдат-оол база соңгукчулары-биле ужурашкан.

«Мурнакчы» колхозтуң хоочун хойжузу О. Ак-оол чыл бүрүде бедик көргүзүглерни чедип ап келген. Колхозтуң малчыннары ону район Совединиң депутадының кандидадынга депшиткен. Чоннуң кандидады эш Ак-оол соңгукчулары-биле ужуражылга хуралын чоокта чаа эрттиргеш, оларның чагыгларын хүлээп алган.

• • •

КАА-ХЕМ райкүүскомнуң секретары И. СПРЫГИНА:

— Район болгаш көдээ Советтерге соңгулда комиссияларының даргалары боттарының дорт хүлээлгезин күүседип кирипкен. Бүгү-ле соңгулда участоктарының комиссиялары-биле доктаамал телефон, а ырак Үжеп-биле рация дамчыштыр харылзааларны тургускан. Район Совединге соңгулдага киржир бүгү соңгукчуларның даңзызын алфавит ёзугаар кылып дооскан болгаш амгы үеде соңгукчуларны агитпунктуларже чалап, аттарын хынап көөрүн организастап турар. Районнуң агиткультбригадазының составында кижи эмчилери, харылзаа, культура ажылдакчылары, лекторлар кирип турар. Ол бригада ам ырак черлер Үжеп, Сизимче чоруткан.

Район Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчулар ужурашкан. Бүрен-Бай-Хаак суурнуң соңгукчулары район Совединиң депутаттарынга кандидаттар, комсомолчу саанчы Надя Санмай, токарь Роман Баталов олар-биле ужурашкаш, чагыгларын берген.

«Бурунгаар» совхозтуң төп сууру Бүрен-Хемниң соңгукчулары район Совединиң депутаттарынга кандидаттар Н. Малышев, В. Хангаев, К. Дикунова олар-биле ужурашкаш, суурга чаа эмнелге тудар, сүт-биле хандырылганы экижидер, суурну ногаанчыдар, уруглар яслизин дүн-хүн чок ажылдаар кылдыр тургузар дугайында болгаш өске-даа чагыгларын берген.

Чолаачы Владимир Никитин «Коммунизмче орук» колхозка хөй чыл иштинде ак сеткилдиг ажылдап келгеш, колхозчуларның хүндүткелин чедип алган. Ажыл-агыйның төп сууру Көк-Хаактың чурттакчылары ону район Совединиң депутадының кандидадынга депшиткен. Кандидат эш Никитин соңгукчулары-биле чоокта чаа ужуражылга хуралын эрттирген.

Соңгулда кампаниязының хөй янзы айтырыгларын шиитпирлеп, амыдыралга боттандырарынга Бүрен-Бай-Хаак, Көк-Хаак, Ильинка суурларда агитпунктуларның коллективтери шалыпкын чоруун көргүзүп, бо чугула ажылды тодаргай удуртуп турар.

Кыдат чөңгээчилерни амдажытпас!

Позор клике Мао!
Долой клику Мао!

ЧУРУКТА: Москвада кыдат элчин чериниң чанынга болган удурланыышкын чыскаалы.

Москвада кыдат элчин черинин чанынга чыскаал

Совет-кыдат кызыгаарга кыдат эрге-чагыргаларының чепсектиг чөңгээзи совет кижилерниң килеңнээшкинин хайныктырган.

Март 7-де он-он муң москвачылар кыдат удуртукчуларының үүлгедип турары шериг чөңгээлериниң угаан-сарыыл чок политиказынга шиитпирлиг удурланыышкынын медеглээри-биле КУР-нуң элчин чериниң бажыңының чанынга чыылган. Ажылчыннар, албан-хаакчылар, эртем ажылдакчылары болгаш студентилер «Мао Цзэ-дуннуң политиказы империализмге бараан болуп турар», «Совет улус социалистиг революцияның херээнге шынчы», «Совет улус кезээде СЭКП-биле», «Совет кызыгаарларга дээп болбас», «Пекинниң чөңгээчилеринге каргыш!» «Мао Цзэ-дуннуң бөлүү — кыдат улустуң эрге-ажыктарының саттыныкчызы» деп хөй санныг транспарантыларны болгаш лозуңнарны туткан.

Москвада кыдат элчин чериниң чанынга чыскаал бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң ыдыктыг кызыгаарларын үрээр дээр кандыг-даа оралдажыышкынны чайладырынга совет улустуң быжыг шиитпирлиин көргүскен.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министерствозунга парлалга конференциязы

Совет-кыдат кызыгаарга кыдат эрге-чагыргаларының чөңгээзинге холбаштыр март 7-де ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министерствозунга совет болгаш даштыкы журналистерге парлалга конференциязы болган.

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министерствозунуң Парлалга килдизиниң эргелекчизи Л. М. Замятин дараазында медеглелди кылган:

«Совет-кыдат кызыгаарга кыдат эрге-чагыргаларының чепсектиг чөңгээзи бүгү совет кижилерниң чөптүг килеңнээшкинин хайныктырган. Совет кызыгааржыларже дээрбечи калчаалыг халдаашкынның, бодунуң планнары болгаш кордаашкыннары дээш амгы кыдат удуртулганың кижилерниң амы-тынын харысалга чок көөр чоруунуң база бир илерели кылдыр делегейде чер болганда көрген.

Делегей чөңгээчилериниң шилип алган аргаларын удуртулга болдурбушаан, кыдат эрге-чагыргалар үүлгеттинген чөңгээ дээш харысалганы боттарындан чайладып, ону Совет Эвилелинче чууй каары-биле фактыларны хажыдарын оралдажып турар-дыр. Уссури хемге төгүлген хан дээш кыдат тала буруулуг эвес дээр чүвеге боттарының улузун төөредирин олар оралдажып турар. Ынчалза-даа Пекинге олар фактыларны оскертирин чеже-даа оралдашса фактылар хевээр артар.

Март 2-же дүне чепсегленген 300 хире кыдат солдаттар совет күрүне кызыгаарын үрээш, Уссури хемниң адырын дамчыштыр совет Даман ортулукче эртип кирген. Чажыртынар ак халаттарны кеткен ол бөлүк айыткан ортулукта чайгаар бүткен бедик черниң артында ээзим болгаш чадаң ыяштар аразынга мөөңнелип чыткан болгаш дозугга чыткылап алган. Уссури хемниң кыдат эриинге шериг кезектерин болгаш боо чепсекти — миномёттарны, гранамёттарны, база улуг хемчээлдиг пулемёттарны мөөңнээн. Даман ортулукче чорутткан бөлүк биле кыдат эрикте шериг кезектериниң аразынга хову телефонунуң шугуун шөйген турган.

4 шак 10 минута турда кыдат эриктен ССРЭ-ниң күрүне кызыгаарын дамчыштыр чепсектиг 30 кыдат дээрбечилерни Даман ортулукче база чорутткан. Заставаның начальниги улуг лейтенант Стрельников баштадыр бөлүк совет кызыгааржылар Уссури хемниң дожун дамчыштыр кызыгаар үрээн черже үнүпкен.

Мурнунда болгулап турганы ышкаш, кызыгаарны үрээни-биле холбаштыр совет кызыгааржылар удурланыышкынын кыдаттарга медеглээр болгаш оларны Совет Эвилелиниң девискээринден үндүр сывырар бодалдыг турган. Совет кызыгааржыларны оор дээрбечи ёзу-биле боолап эгелээн, ынчангаш олар кыдат чөңгээчилерниң адыышкынынга шуут таварышкан. Оон өске бөлүк совет кызыгааржыларны кыдат эриктен артиллерия болгаш миномёт-биле боолаан.

Кожазында кызыгаар заставазындан келген немелде күш-биле кады совет кызыгааржылар дидим, эрес-маадырлыг болгаш аваангыр чоруун көргүзүп, шиитпирлиг хемчеглер-биле дээрбечилерни совет девискээрден үндүр сывырган.

Даман ортулуктуң районунга кыдат чөңгээни баш бурунгаар сагыштыы-биле планнаан деп чүвени фактылар көргүзүп турар. Тускай белеткээн шериг кезектериниң күжү-биле ол чөңгээни үүлгеткен.

Совет девискээрге тулчуушкун болган черни хынап көргениниң түңнелинде миналар ээни, октар бузундулары, болгаш гранаталар, дезип үнер үезинде каапкан кыдат адыгжы боолар болгаш шериг херекселдери тывылган.

Чөңгээ үезинде балыглаткан совет кызыгааржыларга хамаарыштыр кыдат шериг албанныглары онза кадыг-дошкун болгаш араатанзыг чорукту үүлгеткен. Хыналда болгаш амызындан когараан совет кызыгааржыларның мага-бодун көрген эмчи медицина комиссиязының кылган түңнели болза, кыдаттар балыглатканнарны чоогундан шуут боолап, чыда-биле шашкылааның илереткен. Өлүрткен чамдык совет кызыгааржыларның арыннарын таныттынмас кылдыр үрегдээн. Совет кызыгааржыларга хамаарыштыр кыдаттарның үүлгедиишкини 20—30 чылдарда чепсектиг месилдежиишкин үезинде кыдат милитаристерниң болгаш чанкайшичилерниң эң не калчаалыг араатанзыг чоруктары-биле чүгле деңнеп болур.

Кыдат эрге-чагыргаларының организастаан дээрбечи халдаашкынындан 31 совет кызыгааржылар амы-тынын оскунган, 14 кижи балыглаткан. Боттарының совет социалистиг Төрээн чуртунуң кызыгаарынга дээп болбас чорукту камгалаар талазы-биле боттарының шериг хүлээлгезин совет кызыгааржылар эрес-маадырлыг болгаш дидим-соруктуу-биле күүсеткен.

Совет девискээрниң иштинче чепсектиг халдаашкынның соондарый антисоветчи болгаш националисчи калчаараашкынның чаа чалгыы Кыдатта дораан көдүрлүп үнген. Шериг кижилерниң киржилгези-биле организастаан хөй кижи киржикчилиг чыышчыгаштарга антисоветчи кыйгырыглар болгаш кыжаныышкыннар дыңналып турар. Март 3-тен эгелээш Пекинде совет элчин чери, шуут чугаалаарга, хулиганчы бөлүктерниң талазындан бүзээлээшкинге таваржып турар.

Ол чепсектиг чөңгээ болгаш ооң дараазында эгелээн политиктиг шуугаазын Мао Цзэ-дун бөлүүнге чүге херектиг апарганыл?

Мао Цзэ-дун бөлүүнүң ол кемниг үүлгедиишкиннери ханы сорулгаларны салган. Маочулар чурттуң иштинде экономика болгаш политика талазы-биле улуг буураашкыннарындан кыдат улустуң кичээнгейин чардыктырар арганы, социалистиг болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттар-биле харылзааларны улам ыңай дорайтадырынче Мао Цзэ-дуннуң угландырган улуг күрүнечи авантюрисчи угланыышкынын быжыглаар аргаларны оларга берги дег ындыг байдалды боттарының чуртунга тургузарын оралдажып турар.

Совет-кыдат кызыгаарга чөңгээни ККП-ниң IX съездизиниң белеткелиниң үезинде организастааны таварылга эвес болбайн аан. Антисоветчи калчаараашкынның байдалында Совет Эвилелинге болгаш СЭКП-те өжээннешкек платформаны съездиге дөгээри, антисоветизмни боттарының күрүне политиказы кылдыр дүрүмчүдеринге таарымчалыг болур деп кордалды салып турар.

Ындыг янзылыг чөңгээни боттарынга ажыктыг болдурарын оралдажып турар бөлүктер делегейде бар болбайн аан. Даман ортулуктуң районунга болган чепсектиг дээрбечи халдаашкынны Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Барыын Германияның реаксычы бөлүктериниң чүүлдүгзүгейнин таварылга кылдыр санап болбас, олар совет-кыдат кызыгаарда дүшкүүрлүг чоруктан ап болгу дег чүвени бүдүү санап эгелээн.

Совет кижилер Мао Цзэ-дун бөлүү биле кыдат улусту бир дөмей кылдыр көрбейн келген болгаш көрбейн-даа турар. Бистиң чуртувус кыдат улус-биле харылзааларга найыралдың сеткил-сагыжын кезээде удуртулга болдуруп келген болгаш удуртулга болдуруп-даа турар. Ындыг болза-даа мооң-биле кады, КУР-нуң чазаанга Совет чазактың мооң мурнунда чоруткан нотазында айытканы ышкаш, кыдат эрге-чагыргаларының угаан-сарыыл чок чөңгээлиг үүлгедиишкиннери бистиң талавыстан чогуур ойтур шавыышкынга таваржыр болгаш шиитпирлии-биле чайлаттынган турар. Кыдат биле Совет Эвилелиниң аразында кызыгаарга байдалды чидиглендиреринче, бистиң чурттарывыстың аразында харылзааларны дорайтадырынче угландырган Кыдат удуртулганың чөңгээлиг политиказының болдунуп болур уржуктары дээш бүгү харысалга Кыдат Улус Республиказының чазаанга онаажыр.

* * *

Парлалга конференциязының түңнелинде Л. М. Замятин болгаш ССРЭ-ниң Кызыгаар шериглериниң Кол политиктиг эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы генерал-лейтенант П. И. Ионов корреспондентилерниң салган айтырыгларынга харылаан.

Баштайгы «Сибиряк»

Красноярскиниң комбайн заводунуң шудуузундан февраль 27-де «Сибиряк» маркалыг баштайгы комбайнны бүдүрген деп, СЭТА-ның корреспондентизи В. Артюхин дыңнаткан. Тараа ажаап алыр ол чаа машина кылыр ажылының бүдүнгүрүнүң талазы-биле ооң мурнунда бүдүрүп турган ындыг комбайннардан оранчок бедик шынарлыг — секундада 5,5 килограмм тараа ажаап алыр. Машинаның аажок ынаныштыг агаар-бойдустуң чүүл-бүрү байдалынга эрттирген шенелделерден көзүлген.

«Сибирякты» бүдүрүп эгелээнинге тураскааткан митинг болуп турда, ындыг маркалыг баштайгы комбайнны 30 чыл стажтыг механизатор — Мельяновск совхозунуң аң эки комбайнери П. В. Черлевке байырлыг ёзу-биле хүлээдип берген.

ПРОПАГАНДАНЫҢ ЧУГУЛА ХЕВИРИ

Партия организацияларының масса-политиктиг ажылынга көскү агитация чугула черни ээлеп турар. Ол болза эки дуржулганы нептереттипшаан, четпестерни илереткеш, ону узуткаарынга дузалаар. Ажылга хамаарышкан плакаттар, лозуңнар, хүндүлел, көргүзүг самбыралары, диаграммалар, крокодилдер болгаш теппер, агитхуудустар база өске-даа бо талазы-биле чүүлдер аажок дээштиг болуп, ылаңгыя социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге улуг дузаны чедирер.

Бии-Хем районнуң партия организациялары сөөлгү үеде идеологтуг ажылдың бо участогунче улуг кичээнгейни салып турар болу берген, мында ээзэш эвес дуржулга мөөңнеттинген. Көскү агитацияны эки организастаар, ооң хевирлерин болгаш аргаларын улам сайзыраңгайжыдар талазы-биле Туранның амыдырал хандырылга комбинадында партия организациязы (секретары эш А. Ахмадулин) эки ажылдап турар, мында көскү агитация тодаргай, көрүштүг, шынарлыг болгаш чечен состуг.

Амыдырал хандырылга комбинадының бажыңының мурнуу талазында болгаш ол девискээрде чараштыр кылып каан, шалыпчы күш-ажылче кыйгырып турар лозуңнар, стендилер, плакаттар хөй, оларда В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнга холбашкан социалистиг хүлээлгелерни бижигилеп каан.

Владимир Ильичиге тураскаатканн делгиир чүүлдерин кызыл-булуңда эки кылган. Цехтер аразында социалистиг чарыштың түңнелдерин партия, профэвилел организациялары доктаамал үндүрүп, ону көргүзүглүг кылдыр калбаа-биле чырыдып турар. Цех бүрүзүнде көргүзүг самбыралары бар, ону үргүлчү чаартып, көргүзүглерни эде бижип турар. Ол болза бүдүрүлгеде кижилерни план күүседиринче кыйгырып, алдынган хүлээлгелерни сагындырып турар. Ынчангаш бүдүрүлге программазын комбинаттың ай-айы-биле чедиишкиннииг күүседип турары көскү агитацияны шынарлыг организастаанындан база улуг хамаарылгалыг болган.

Чаа организастаттынган «Саян» совхозта партком секретары эш Моллеров көскү агитацияже улуг кичээнгейни салып турар. Сушь суурга чеде бээрге, көскү агитация каракка илдең болуп келир. Столовая бажыңында улуг үжүктер-биле «В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюн толептиг уткуулу» деп бижип каан. Шаңда, фермада база өске-даа черлерде хүнүң чугула айтырыгларының дугайында кыйгырыглар, лозуңнар, транспарантылар кезээде бар болур. Сүт-бараан фермазында кызыл-булуң эки дериттинген. Ында нииги ферманың болгаш кижи бүрүзүнүң алган социалистиг хүлээлгелерин бижээш делгегилээн. Коммунизм тургузукчузунуң моральдыг дүрүмнерин, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш малчыннарның хүлээлгелерин оон номчуп ап болур.

Фермада сүттүң шынарын экижидер дээш демисел калбарган. Бо талазы-биле «Кым эң-не арыг шеверил?» деп көргүзүг бар. Ында сүт шүүрээр марляны делгеп каан, ооң-биле кады кым деп саанчы инектиң эмиглерин чугбайн саапканын көргүзүп каар, ону көргеш, ындыг четпес чүүлдү кылган саанчы өөрүнүң мурнунга ыядыр апаар. Сактырга, оопак-даа чүве дег ындыг хемчеглер көскү агитацияның дээштиин көргүзүп турар.

«Сельхозтехника» каттыжыышкынында партия организациязы (секретары эш П. Губанов) болгаш «Хадың» колхозта партия организациязы (секретары эш Т. Кол) сөөлгү үеде көскү агитацияның дээштиг, ажыктыг болуруунче улуг кичээнгейни салып турар. «Сельхозтехниканың» бажыңының мурнуу талазында социалистиг хүлээлгелерни, коммунизм тургузукчузунуң моральдыг дүрүмүн чараш кылдыр бижип делгээн.

Айыттынган таарымчалыг чүүлдер-биле чергелештир партия ажылының бо участогунда четпестер база барын айтыр ужурлуг бис. Чижээлээрге, «Өөк» совхозта лозуңнарны, плакаттарны, транспарантыларны чогуур өйүнде чаартпас чүүл бар. Чамдык черлерде Улуг Октябрьның 50 чыл оюнга холбаштырган стендилер ам-даа солуттунмаан тургулаар. Ынчаарга ында партия организациязының секретары эш Смирнов олче сагыш салбайн турар. Ол совхозта күш-ажылчы алдарның тугун чүгле таварылга болуп делгеп турар, ол тук артында-ла орук-даа болгулаар. Ону эдип алырының орнунга, тукту шуут дүжүрүп каапкан. Совхозта хүндүлел самбыразын кылбайн турар. Социалистиг хүлээлгелерни ажыл-ишчилерге көргүзүг кылдыр тайылбырлаарын боттандырбайн турар.

Районнуң «Шивилиг» совхозунда көскү агитацияга холбашкан чүүл шуут чок. Лозуңнар, стендилер, плакаттар ында чок. Ылаңгыя ам болур соңгулдага холбашкан чүүлдер безин ол совхозта четче кылдынмаан.

Чараш кылдыр каастап каан, ханы утказыг, шынарлыг хана солуннарын, шоодуглуг хуудустарны, «Крокодилдерни» үндүрери—партия, профэвилел, комсомол организацияларының чугула херээ болгай. Бо талазы-биле байдал «Кызыл тараачын» колхозта багай эвес. Эрткен чылдың дургузунда колхозтуң төвүнге «Крокодилди» 54 катап үндүргеп, хана солуну доктаамал үнүп турар.

Ол ышкаш районда тараа хүлээп алыр черниң профэвилел организациязының хана солунун шынарлыг үндүрүп турарын демдеглээр херек. Бо чугула хемчегни ол албан чериниң директору эш Бичугин бодунуң кичээнгейинге ап, хана солунунуң, көскү агитацияның байдалын үргүлчү хынап турар. Ында ылаңгыя ам болур соңгулдага хамаарышкан хемчеглерни дораан алган.

Тудуг-монтаж эргелелинде, «Хадың» колхозта, «Шивилиг» совхозта хана солуннары чүгле байырлалдарда үнүп турар, партийжи ажылдың ол чидиг чепсээн оларда чедир үнелевейн турарын чугаалаар ужурлуг. Көскү агитация, хана солуннарының талазы-биле СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи четпес негелде салып турар дээрзин миннир ужурлуг. Партия организацияларының хөй талалыг ажылынга көскү агитация улуг рольду ойнап турар. Ооң дузазы-биле СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин чедиишкинниг күүседип, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезин улам күштелдирер дээш бүгү күштү үндүрүп ажылдаары партия организацияларының бир чугула сорулгазы болур.

Харын-на бо угланыышкын-биле бистиң районга көскү агитация хемчеглерин улам экижидер дээш ажылдаар апаар бис.

В. ЧИГАРСКИХ,

СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Комсомол активиниң хуралы болган

Бай-Тайга районнуң комсомол активиниң хуралы болуп эрткен. Ооң ажылынга районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары, партия эге организацияларының секретарьлары киришкен.

«ВЛКСМ обкомунуң V пленумунуң шиитпирлериниң түңнелдериниң дугайында» илеткелди комсомол обкомунуң инструктору эш О. Кой-оол кылган.

Хуралга СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары эш А. Салчак болгаш чамдык ажыл-агыйларның удуртукчулары, партия организацияларының секретарьлары санал берген. **М. КЫРЛЫГ-КАРА.**

Мастерлер ужурашкан

Чуртка сөөлгү дөрт чыл дургузунда кырлыг-караның ниити дүжүдү барык бүдүн чартык катап көвүдээн. Ындыг турбуже чоннуң ону херегләэри ам-даа четче хандыртынмайн турар. Кырлыг-кара дүжүдүн канчап оон-даа элбедирил? Ол айтырыгны кырлыг-кара хөвүларының мастерлериниң ужуражыышкынынга чугаалашкан. Ужуражыышкын ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезинге март 5-те доозулган.

Ону чугаалажырынга Россияның хөй-хөй ажыл-агыйлары чижек болган. РСФСР-ниң колхоз, совхозтары эрткен чылын күрүнеге тулган хөй — 582 муң тонна кырлыг-кара саткаш, планын 166 хуу күүсеткен. Рязань областың Сараевск районунуң Мичурин аттыг колхозунуң дуржулгазын сонуургааннар хөй. Аңаа кырлыг-кара дүжүдү бир гектардан-на 4—5 центнер турганындан 19-22 центнерге чедир көвүдээн. Мооң мурнунда ажыл-агыйга тарыырга каражалыг болур турган ол культура тараа аймаандан эң орулгалыг болу берген: артельдиң ниити хөреңгизинге оон 331 муң рубль кирген. Сөөлгү чылдар дургузунда кырлыг-кара бүдүрери Татарияга 2,3 катап, Башкирияга 1,8 катап көвүдээн. Ооң ажаап алдынар дүжүдү Орёл, Рязань, Тула, Белгород, Курск областарга, Марий болгаш Мордва АССР-лерге база арбыдаан.

Ам кырлыг-кара бүдүрерин улам көвүдедир кандыг хемчеглерни ап турарыл? Райончуттунган сорттуг үрезиннер тарыырынче шилчиири дооступ турар. Хөй-хөй ажыл-агыйлар тарылгага чогумчалыг, бирги болгаш ийиги чергениң бедик шынарлыг үрезиннерин часка уткуштур белеткеп алган. Тараажылар кырлыг-карагының үрезини-биле катай үүрмек суперфосфат чемишчидилгезин одуругларга чажар. Бир гектардан-на ийи-үш центнер немей дүжүт алырының үндезини ол. Хөй-хөй районнарга күзүн чашкан үрезинниг шөлдерни катап тарыыр апарган, ынчангаш тарылга ажылдарының хемчээ улгаткан, хөрзүнүң өл-шыгын камгалап алыр дээш демисел чорудары эргежок чугула. Бо чылын час ындыг онза байдалдыг болган деп чүве ужуражыышкынга демдеглеттинген. Бо чылын часкы тарылгага белеткенир үеде хүн, шак бүрүзү ынчангаш чүден-даа артык үнелиг.

(СЭТА-ның корр).

«Шынның» почтазындан 1969

Он тос чылда

С. М. Чигжит бичиизинден тура техникага ынак, чолаачы болурун күзеп чораан, ол сорулгазын чедип алган-даа. Мурнай трактористер курузун доскаш, ол талазы-биле ажылдап турган, а ооң соонда комбайнер болу берген. 1959 чылда чолаачылар курузун доскаш, автомашина башкарыкчызы апарган.

Серен-оол Монгушевич чолаачылап он тос чыл ажыг ажылдап, озал-ондак кылып көрбээн. Ам Ак-Туругнуң кадыкшыдылга школазында автобус чолаачылап турар. Ол бодуун, биче сеткилдиг, машинага камныг, автобустуң ишти кезээде арыг турар. Дүне-даа, хүндүс-даа чорук баар ужур таварышканда, ооң машиназы кезээде белен болур.

Я. БУРБУ.

Улуг-Хем район.

Чолаачылар курузу

«Мурнакчы» колхозка эрткен чылын үшкү класстың чолаачылар белеткээр курс ажыткан. Ук курсту 27 кижи эки доскаш, үшкү класстың чолаачы эргезин дужаап алган. Оларның иштинде колхозтуң К. Шыдыраа ышкаш мурнакчы чолаачылары бар.

Бо чылын колхозта ындыг курсту база организастаан. Ында 35 оолдар, кыстар өөренип, кичээлди неделяда дөрт удаа эрттирип турар. Механик Х. Маадыр бодунуң арга-дуржулгазын, билиин курстуң дыңнакчыларынга кызымак дамчыдып, бөлгүмнү башкарып турар.

М. САЛЧАН.

Бай-Тайга район.

Улустуң кандидаттары

Коммунист Багар Намчакович Чооду Тес-Хем районда «Чодураа» колхозтуң Хараал-Тей сүт-бараан фермазында 17 чыл дургузунда инек кадарчылап турар. Ооң кадарып турар 9[illegible] инээнден ам 26 инек төрээн, бызаазы менди.

Б. Чооду бо чылын төрүүр 100 инектенге 85 бызааны камгалап алырын хүлээнген. Ооң кызымак күш-ажылын үнелээш, колхоз баштаар чери өртектиг белектер-биле шаңнаан, Хүндүлел самбыразында база киирген.

Ферманың коллективи хоочун кадарчы Б. Чоодуну кодээ Советтиң депутадының кандидадынга депшиткен.

ЧУРУКТА: кадарчы Б. Чооду.

Ч. СҮЛЬДҮМНУҢ фотозу.

☆ ☆ ☆

Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтуң Хайыракан салбырының бирги бригадазының хойжузу А. Өлчейбен 1962 чылдан бээр хойжулап келген. Ам ооң хою массалыг төрүп эгелээн, хураганнар менди доругуп турар.

Бо чылын ол 100 койга онаапштыр 95 хураганны өстүрерин, хой бүрүзүнден 2,8 кг дүктү кыргып алырын, 15 тонна сигенни белеткээрин хүлээнген.

Дуржулгалыг хойжу А. Өлчейбенни Көк-Чыраа кодээ Советтиң депутадының кандидадынга депшиткен.

ЧУРУКТА: М. Өлчейбен.

К. ТУВАКТЫҢ фотозу.

☆ ☆ ☆

Удуртулганы экижидер

Улусчу контроль

ТЕС-ХЕМ районнуң улусчу контроль комитеди ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү участоктарынга контрольду боттандырып, партияның болгаш чазактың директиваларын амыдыралга боттандырар талазы-биле күрүне ужур-дузалыг чаагай херектерни кылып келген.

Улусчу контроль органнарының ажыл-чорудулгазын улам ыңай сайзыраңгайжыдар, контрольду дээштиг болдурар сорулга-биле комитет штаттан дашкаар алды килдиси база тургускан. Килдистерде партия, совет активтери ажылдап, улусчу контроль бөлүктеринге, постуларынга улуг дузаны көргүзүп, улус ажыл-агыйының участоктарынга хыналдаларны чорудуп, мурнакчы дуржулганы нептередип, четпестерни илередип, партия, совет ажыл-агый органнарынга бүгү таланың дузазын чедирип турар.

1968 чылда районнуң улусчу контролёрлары совхоз, колхозтарга болгаш бүдүрүлгелерге 58 хыналда чорудкан. Хыналдаларның түңнелин комитеттиң болгаш бөлүктерниң хуралдарынга көрүп, четпестерни чайладыр хемчеглерни ап, күүселдезин организастап келген. Хыналданы организастаарынга хуралдарга тургузар айтырыгларны белеткээринге улусчу контроль комитединиң кежигүннери В. Иванов, А. Епивкин, О. Дембрель, К. Ондар, А. Дембрель болгаш өскелер-даа идепкейлиг киржип турар. Эрткен чылын улусчу контроль органнарынга ажылчы чондан 20 ажыг чагаа кирген, оларның изи-биле хыналдаларны чорудкаш, чогуур үезинде ээлеринге харыыларны бергилээн. Ажыл-агыйларда четпестер дугайында чоннуң улусчу контролёрларга дыңнадып турар медээлери контрольду идепкейжидеринге идигни берип турар.

Улусчу контролёрларның чорудкан хыналдаларының түңнелин анализтеп көөрге, совхоз, колхозтарда мал ажылында, техниканың ажыглалынга болгаш камналгазында улуг четпестер илерээн. Районнуң совхоз, колхозтары техниканың эдилелин, кадагалалын баксыратканындан чүгле 1968 чылда безин 11300 ажыг рубльдиң машина-техниказын үндүр бижээн. Районнуң системазында өре-самчыгдал ам-даа бар. Бо чылдың эрткен айларында хыналдалардан сес самчыгдал болганы илерээн.

«Ак-Эрик» колхозта улусчу контроль бөлүүнүң даргазы Ю. Балчар контролёрларның ажылын эки организастап келген. Үжен ажыг контролёрларны 5 посту кылдыр тургускан, колхозтуң ажыл-агыйының участоктарынга хыналдаларны кылып, көзүлген четпестерни колхоз баштаар черинге, кодээ Советтиң күүскомунга дыңнадып турар. Бөлүктүң контролёрлары С. Алдын-Херел, С. Шимит, М. Допчун, С. Намзырай, С. Даваа, В. Кандан олар хыналданы анализтиг чорудуп, четпестерниң чылдагаанын илередип келген. Улусчу контроль бөлүүнүң киирген медээлерин колхоз баштаар чери өй-шаанда көрүп, четпестерни чайладыр хемчеглерни ап турар. Колхозта контролёрлар амгы үеде кыштаглаашкынче кол күштү угландырган, ниитиниң малының байдалын, кадарчыларның хандырылгазын доктаамал хайгаарап турар. Эрткен айларда колхозтуң малынга хорамча болбаан, малдың ажаалда-тежээлдезинче кичээнгей күштелген.

Улусчу контрольдуң чамдык бөлүктери, постулары чогуур негелдеге чедир ажылдавайн келгенин база айтыр ужурлуг. Чамдык ажыл-агый черлеринде партия организациялары контроль органнарын кошкак удуртуп, оларның ажылынга дуза көргүспейн турар. Районнуң орук участогунда, ыяш ажыл-агый черинде, Шуурмакта бөлүктер ажылдавайн турда, ында партия организациялары чогуур хемчег албааннар. Ол ышкаш «Тес-Хем» совхозта бөлүктер контрольду четпес боттандырып келген. Совхозтуң малының кыштаглаашкынында четпестер, малга хорамча болуп турда-ла бөлүктүң даргазы Ч. Лопсан-оол дээштиг хемчег албайн турар. Совхозта улусчу контроль бөлүүнүң ажылында четпестерни эдер талазы-биле партком хемчег албайн келген. Совхозта улусчу контрольдуң бөлүүнүң ажыл-чорудулгазын парткомга, партия эге организацияларынга-даа чугаалажып көрбээн.

Улусчу контроль органнарының ажылын сайзыраңгайжыдар, контрольду дээштиг болдурар дээш партия организациялары бөлүктерниң, постуларның ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирери, контролёрларга хүн бүрүнүң дузазын көргүзери чугула. СЭКП райкому биле районнуң улусчу контроль комитеди бөлүктерниң даргаларының, партия организацияларының секретарьларының семинарларын, хуралдарын кады эрттирип турарының ужуру-даа ол.

Н. ЧЫНДЫГЫР,

улусчу контроль комитединиң даргазы.

Кохозтарда отчёттар болгаш соңгулдалар

ОРУЛГАЗЫ ӨЗҮП ТУРАР

Чоокта чаа Тываның эң улуг ажыл-агыйларының бирээзи, Ленин орденниг «Кызыл тараачын» колхозтуң отчёт-соңгулдалыг хуралы боол эрткен. Орта 1968 чылда колхозтуң кылып чорудкан ажылының дугайында тодаргай анализтиг илеткелди артель баштаар чериниң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Петр Васильевич Астафьев кылган.

Партияның XXIII съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның Пленумнарының кодээ ажыл-агыйны улам ыңай сайзырадыр дугайында шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш турушпушаан, артельдиң экономиказын өстүрериниң талазы-биле элээн чедиишкиннерни колхозчу ажыл-ишчилер чедип алган.

Колхозчуларның материалдыг чаагай амыдыралы улам өскен. Чүгле 1968 чылда безин колхоз 1 миллион 750 муң рубль арыг орулганы алган. Ооң түңнелинде колхозчуларның айда ажыл телевири 1967 чылда 90 рубль турганындан 1968 чылда 100 рубль ажа берген. Бо дээрге, партияның болгаш чазактың чоннуң материалдыг, культурлуг амыдыралын улам ыңай көдүрер дээш сагыш салыышкынының, дузаламчызының амыдыралда боттанып турарының херечизи-дир. Колхоз бүдүрүлгезиниң кол адырларының бирээзи болур мал ажылындан эрткен чылын 1 миллион 392 муң рубль орулганы алган.

1968 чылда күрүнеге эът садарының планын 109,6 хуу, сүттү 138,1 хуу, дүктү 144,2 хуу күүсеткен ийикпе, азы күрүнеге 628 тонна эътти, 1533 тонна сүттү, 95 тонна дүктү саткан. Ол продуктуларны бүдүрериниң ниити планы база ашкан. Бир баш хойдан 2 кг дүктү кыргып алыр планныг тургаш, 3,6 кг дүктү кыргып алган.

Шак ындыг түңнелдерни малдың ажаалда-чемгерилгезин, уксаазын экижидип, мал ажылынга механизацияны кылып тургаш, малчыннарның эрес-шудургу күш-ажылының ачызы-биле чедип алган.

Колхозтуң тудуг ажылының талазы-биле планныг сорулгалары база-ла багай эвес күүсеттинген. 10 чуртталга бажыңнарын тудар ужурлуг тургаш, 20 бажыңны ажыглалга киирген. Суур чаагайжыдылгазының талазы-биле элээн ажылдар кылдынган. Колхоз бүдүрүлгезинде мурнакчыларның саны улам өскен. Саанчылардан А. Балагашёва эрткен чылын бир инекке онаапштыр 2656 литр, Я. Караш 2142, Б. Дадар 2063 литр сүттү саап алганнар.

Чедиишкиннер-биле чергелештир отчёттуг үениң иштинде колхоз баштаар чериниң чорудуп келген ажылында чедир кылдынмаан чүүлдерни болгаш четпестерни хуралга санал берген колхозчулар илереткен.

Эрткен чылын колхоз часкы тарылганың планын күүседип, чогуур үезинде чорутсадаа, түңнел шоолуг эвес болган. Суггаттыг черлерни, хөрзүннү экижидер минералдыг чемишчидилгелерни чеп ажыглавайн, агротехниканы сагывайн, тарылга ээлчештирилгезин боттандырбайн келгенинден чавыс дүжүттү алган.

Бо чылгы чажар үрезиннеринден чүгле кызыл-тастың үрезинин четчири-биле уруп алган, а оон өске культураларның үрезини чедишпес болгаш чамдыызы шуут чок. Ол ышкаш күскү чер аңдарылгазының планы күүсеттинмээн. Чамдык механизаторларның талазындан техникага камныг эвес болганындан, техника үрелир, аңаа турар, кывар-чаар материалдарны хей черге ажыр чарыгдаар чорукту болдуруп, колхоз хөреңгизинге когарал чедирип турганын санал бергеннер шүгүмчүлээн.

Амгы үеде мал кыштаглаашкынының чоруп турарында, часкы тарылга белеткелинде четпестерни санал бергеннер база демдеглээннер. Ылаңгыя колхоз эрткен чылын мал чемин белеткээриниң планын күүседип шыдаваанындан мал чеми чедишпестеп эгелээн. Бо талазы-биле чогуур хемчеглерни ап чорудкан. Тракторлар-биле ылын харлыг черлерни далбыйлааш, малды аңаа одарладып турар. Бар мал чемин камнаар аргазын хереглеп, аңаа шыңгыы контрольду тургускан. Хөлдерниң хыыргыжын кескеш, фермаларже сөөртүрүн организастаан.

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга база Совет Тываның 25 чыл оюнга толептиг ужуражыры-биле 1969 чылда социалистиг чарышты хуралга колхозчулар чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Кызыл-тараачыларның бо чылгы хүлээлгези мындыг:

Чер ажылының культуразын бедидип тургаш, күрүнеге 2 муң тонна тарааны садар, бир гектардан 12 центнер дүжүттү алыр.

100 баш төрүүр малга онаапштыр: 90 хураганны, 85 бызааны доруктуруп өстүрер, бир саар инекке онаапштыр 1900 литр сүттү саап алыр, бир хойдан 2,9 кг дүктү кыргып дужаар.

Малчыннарга 10 чуртталга бажыңнарын, бир уруглар садын тудар болгаш өске-даа ажылдарны кылыр.

И. КЕЛИК-СЕҢГИ.

Тес-Хем районда «Чодураа» колхозтуң № 3 хойжу бригадазының мурнакчы малчыны Бормит Кежиктиң ажаалдазында төрүүр 403 хой бар. Ол бо чылын 100 баш хойга онаапштыр 90 хураганны камгалап алырын хүлээнген. Бо үеге чедир төрүттүнген 283 хураганның чаңгызы-даа хораваан. Коданда оолдаашкын үргүлчүлеп турар. Малчын социалистиг хүлээлгезин күүседиринге бүзүрелдиг.

ЧУРУКТА: хойжу Б. КЕЖИК.

Ю. ЗАХВАТКИННИҢ фотозу.

Танцычыларның маргылдаазы

Балет артистериниң Москвага болур делегей конкурузунга он ийи чурттуң 80 ажыг танцы мастерлери киржир. Ону совет болгаш даштыкы чурттарның журналистеринге ССРЭ-ниң культура министри Е. А. Фурцева март 3-те танцы талазы-биле чогаадыкчы ажылдың маргылдаазынга тураскааткан парлалга конференциязы болуп турда дыңнаткан.

Конкурстан делегейниң танцы эртеминге мергежилдиглериниң чаа-чаа аттары дыңналыр. Аргентина, Чаа Зеландия, Болгария, Япония, Италия, Куба, КАР болгаш оон-даа өске чурттар Москваже мергежилдиг аныяктарын чорудар.

Совет Эвилелинден маргылдаага эң хөй кижилиг төлээлер киржир. Олар москвачылар, ленинградчылар, Киевтиң, Душанбениң, Таллинниң, Риганың болгаш өске-даа хоорайларның төлээлери болур. Оларның чамдыктары аныяк көрүкчүлерге калбаа-биле суралгыг, күрүнениң үлегерҗи балет театрының артистери Н. Бессмертнова, Н. Сорокина, М. Лавровский, Ю. Владимиров, танцының улуг уран чүүлүнге чоокта ойнап эгелээн, мырынай аныяк Г. Рогозина (Пермь), М. Барышников (Ленинград), О. Короткова (Улан-Удэ) болур.

(СЭТА-ның корр).

Тускай школаже кичээнгей салыр

Кызыл-Арыгда байдалга хамаарыштыр

Таңды районнуң девискээринде бойдустуң чурумалдыг чараш чери олур Кызыл-Арыгда республиканың тускай школазы (директору С. Кара-Сал) бар. Тываның янзы-бүрү булуңнарындан келген 168 уруг ында өөренип турар.

Республика ужур-дузалыг бо тускай школаның ажылында улуг четпестер бар. Школаның дирекциязы чери кышка белеткелди дыка багай чорудкан. Одар чүүлдү четчир кылдыр белеткеп албаан ужурунда амгы үеде школага болгаш оң интернадынга, столовайзынга ол ышкы одаар ужурга таварышкан. Сургуулдарның хевин чогуур үезинде тыптынып алдаан түңнелинде оларга кидис идиктерни чаа чылга чедир четче бербээн.

Тускай школаны аъш-чем продуктулары-биле хандырбайн турар деп санап болбас. Ындыг болза-даа чемни кылып турарының шынары чавыс. Чылдааны — мергежилдиг повар чок, ай санында 3—4 повар солчуп келген. Школаның чунар-бажыңы кышкы үеде ажылдавастаан. Чижээ, бо чылдың январь, февралда сургуулдарны чүгле 3-ле катап чундурган.

Школаның башкылары, кижизидикчилери шупту каттышкаш 30 хире кижи бар. Оларның ортузунга масса-политиктиг ажылды партия эге организациязы (секретарь эш Некрасов) барык чорутпайн келген. Лекциялар, беседалар, политинформация школа коллективинге болбайн турар. Ол ышкаш башкылар-даа, сургуулдар-даа сөөлгү ийи айда кино көрбээн, школа коллективинде бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмү ажылдавастаан. Школа коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезин организаставаан.

Кызыл-Арыг школазының башкыларының болгаш сургуулдарының ортузунга масса-политиктиг кижизидилге ажылы ындыг четпес турда, СЭКП-ниң Таңды райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи, ооң эргелекчизи эш Тушков боттуг дуза көргүспээн. Республика ужур-дузалыг бо тускай школаже кичээнгейни күштелдирери, ооң ажылынче хаңылап кирери районнуң хамаарышкан организацияларындан болгаш Тыва АССР-ниң чырыдыышкын Министерствозундан негеттинип турар.

Д. ИРГИТ.

Совет кижилерниң килеңниг УДУРЛАНЫЫШКЫНЫ

Кыдат чөңгээчилерге каргыш!

ВЛАДИВОСТОК. 7. (СЭТА). Кыдат чагырга черлериниң совет-кыдат кызыгаарга кылган чөңгээзинге удурланыышкынның хөй кижилиг митингизи Владивостоктуң далайның садыг өртээлинге болган.

Мао бөлүүнүң бужар кара сагыштыг тактиказын Ыраккы Чөөн чүктүң далайжылары болгаш далай өртээлдериниң ишчилери эки билир. Кыдат далай өртээлдеринге «Свирск» теплоход биле «Украина комсомолчузу» танкерниң доктаап турган үезинде кыдат чагырга черлериниң кылган чөңгээлерин совет далайжылар утпаан.

— Бистиң Төрээн чуртувустуң ыдыктыг Ыраккы Чөөн чук кызыгаарларынга халдаан, Мао Цзэ-дун бөлүүнге баштаткан кыдат чөңгээчилерни каргап тур бис. Алдарлыг совет кызыгааржылар ындыг чөңгээлерге төлептиг ойтур шавыышкынны кажан-даа берип шыдаар дээрзинге бүзүрелдиг бис!— деп, хоочун кызыгааржы, далай өртээлиниң ажылчыннар бригадири М. Х. Лубенский митингиге сөс алгаш чугаалаан.

Кыдат чагырга черлериниң идеология талазы-биле хоралыг үүлгедиглери чепсектиг чөңгээлер болурунга чедир күштелген деп чүвени технолог В. Т. Хоменко, далай өртээлиниң ийиги районунуң комсомол организациязының секретары Б. Е. Абатуров, далай транспортунуң партком секретарының оралакчызы Ю. И. Демченко болгаш оон-даа өскелер килеңнеп, хорадап чугаалаан. Серемчилелдиг болур, Төрээн чурттуң экономика күчүзүн улам улгаттырар херек деп, далай өртээлчилери медеглээн.

Митингиниң киржикчилери кыдат дайынзырактарның калчаалыг үүлгедиглеринге шиитпирлиг удурланганын илергейлеп, Совет чазактың даштыкы политиказын бүрүнү-биле чүүлдүг деп санаанын демдеглеп, чаңгыс үн-биле шиитпир үндүрген.

* * *

★ КЫДАТ чагырга черлериниң совет-кыдат кызыгаарга чөңгээ кылганынга удурланыышкынның митингилери хоорайның бүдүрүлге черлеринге база болган.

— Благовещенскиниң ажылчыннары, бистер маоцзэдунчу бөлүктүң кара сагыштыг үүлгедиг кылганынга килеңнеп тур бис. Кыдат дуржоктарның чөңгээлиг халдаашкыннарын шиитпирлиг хоруп соксадыр ужурлуг!— деп медеглеп тур бис, «Амур металлизи» заводтуң токары Н. В. Колобов ынчалдыр медеглээн.

СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың даштыкы политиказын боттарының изин-биле деткип турарын кан ээлдирикчилериниң бригадири К. Каргальский, шуткулга цегиниң начальнигиниң оралакчызы М. И. Голубничий олар сагыш-сеткилиниң ханызындан чугаалаан.

«Коммунистер партиязын, оон ТК-зын долгандыр боттарывыстың хүрээлеңивисти улам сырый каттыштыргаш, Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын могаг чок ажыл-иживис-биле быжыглаар бис»— деп, митингиге чаңгыс үн-биле хүлээп алдынган шиитпирде демдеглээн.

Митингилер судно бүдүрүлгезинге, электропрокат заводунуң цехтеринге, даараныглга фабриказынга база эрткен.

Чөңгээни чайладыр!

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Невада хоорайның ажылчы чоннары совет-кыдат кызыгаарга пекин эрге-чагыргаларының чөңгээлиг үүлгединишкиннеринге килеңнээшкинин боттарының митингилеринге илергейлээн. Карл Маркс аттыг Машина тудуушкун каттыжыышкынынга хөй кижи киржикчилиг митинг болган.

Митингиге механик М. М. Царфиниң медеглээни болза, пекин авантюристерниң организастаан чепсектиг чөңгээзи делегейниң дүшкүүрлүг чорууну чидиглендирерииче угланыышкынны Мао Цзэ-дун бөлүүнүң холга алганының, оон империализмниң дузалакчызы болу бергениниң база бир херечизи-дир.

Митингиниң киржикчилериниң чаңгыс үн-биле хүлээп алган резолюциязынга Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын бүрүн деткип турарын кыдат эрге-чагыргаларының калчаалыг үүлгединишкиннеринге килеңнээшкинин илергейлээн.

●

БАКУ. (СЭТА). Совет-кыдат кызыгаарга кыдат эрге-чагыргаларының чөңгээлиг үүлгединишкиннеринге удурланыышкын митингилери Азербайджанның найысылалының үлетпүр бүдүрүлгелеринге болгаш тудугларынга болган.

«Лениннефть» 8-ки тывыш черинге болган митингиге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Муса Байрамовтуң медеглээни болза: Боттарын коммунистер бис дижир кижилерниң совет болгаш кыдат улустарның аразынга өжээннешкек чорукту өөскүдер ыдалакчылар болуп турарынга бүзүрээри берге-дир. Мао Цзэ-дунуң националисчи, реаксычы бөлүүнүң хөделиишкиннериниң улуг кыдат улустуң күзел соруу-биле дөмейлештирер бодал бисте шуут чок.

Чаңгыс үн-биле хүлээп алган резолюцияларынга митингилерниң киржикчилери пекин чарылдырыкчыларының кемниг ажыл-чорудулгазын килеңнээшкин-биле буруу шаап, совет-кыдат кызыгаарга калчаалыг чөңгээлер-биле холбаштыр КУР-нуң чазаан шиитпирлиг сагындырган Совет чазактың хемчеглерин бүрүн деткип турарын илергейлээн.

Буруулуглар харыылазыннар!

ДУШАНБЕ. (СЭТА). Таджикистанның хоорайларынга болгаш кишлактарынга хөй кижи киржикчилиг митингилер болгулаан. Республиканың ажылчы чоннары кыдат эрге-чагыргаларының чөңгээзин шиитпирлиг буруу шапкан.

Таджик күрүне университединиң хөй муң кижилиг коллективи бодунуң митингизинге резолюцияны хүлээп ап, ийи чурттуң улустарының аразында харылзааларга пролетаржы интернационализмниң принциптери эрте азы орай-даа болтиилээр дээрзинге бүзүрелин илергейлээн.

ТАЛЛИН. (СЭТА). «Ильмарине» машина тудуушкун заводунга болган митингиге мастер Р. Роозениң медеглээни: совет девискээрже кыдат чепсектиг отрядтың дээрбечи халдаашкыны — калчаалыг чөңгээ-дир. КУР-нуң чазаанга Совет чазактың нотазын бүрүнү-биле деткип турар бис. Ындыг авантюрисчи политика эки чүнү-даа бербес деп чүвени пекин удуртукчулар билип алыр ужурлуг.

Митингиге чүве чугаалааннар кыдат чөңгээчилерниң үүлгедиин шиитпирлиг буруу шапкан.

Удурланыышкынның митингилери Тарту, Кохтла-Ярвага болгаш Эстонияның өске-даа хоорайларынга база болгулаан.

Кыдат эрге-чагырганың чөңгээзинге өлүрткеннерни орнукшутканы

ВЛАДИВОСТОК. 7. (СЭТА.) ССРЭ-ниң Ыраккы Чөөн чук кызыгаарынга кыдат эрге-чагыргаларының март 2-де организастаан, чепсектиг чөңгээзин ойтур шаварының түңнелинде маадырлыг өлген кызыгааржыларга дайынчы кызыгааржылар, кызыгаар районнарының ажылчы чоннары болгаш хөй-ниитизиниң төлээлекчилери сөөлгү хүндүткелдиң ёзулалын кылган.

Кажыдал митингизинге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күрүнениң айыыл чок чорук комитединиң даргазының бирги оралакчызы, генерал-полковник Н. С. Захаров чүве чугаалаан.

— Совет кызыгаарны шургуп эрткеш, бистиң дайынчыларывыска оор ёзу-биле, хенертен, кыдат чагырга черлериниң айтыышкынын ёзугаар халдаан дээрбечилерге удур тулчуушкунга амы-тынын өскунген маадыр-кызыгааржыларны сөөлгү оруктче үдеп турар-дыр бис.

Совет девискээрже март 2-де оор ёзу-биле кылган халдаашкын таварылга болган чаңгыс болуушкун эвес. КУР-нуң удуртукчуларының кыдат-совет харылзааларны чидиглендирерииче угланган дуржок уелдерни боттандырып эгелээнинден бээр кызыгаарга чөңгээлер болуру, совет девискээрни былаажыр дуржок үүлгедиглер күштелген.

Уссури хемде Даман ортулуктуң чанынга болган чөңгээ онза кара сагыштыг болгаш дерзи болган. Совет кызыгааржылар когаралдарга таварышса-даа, даддаравааан, дидим тулчуп киргеш, чөңгээчилерни совет девискээрден үндүр сывырган. Калчаалыг кыдат националистер улуг Совет Төрээн чурттуң ыдыктыг кызыгаарынче халдаар оралдажыышкыннарны кылыр болза, моон соңгаар-даа база ындыг согуушкунга таваржыр — деп, генерал-полковник чугаалаан.

Совет Даман ортулук дээш тулчуушкуннарның киржикчизи сержант эш Бабанскийниң болгаш дайынчы эш Каныгиниң чугаазы кажыдал митингизиниң киржикчилериниң сеткил-сагыжын дүвүреткен.

Кызыгааржы эш Давиденко... Оон ады митингиге үргүлчү чаңгыландыр дыңналган. Солдаттың октары төнеп бээрге, калчаалыг халдавышаан турган дээрбечилерге удур хол-биле тулчуп кирипкен. Оон өске ыраккы-чөөн-чүктүг кызыгааржылар база ынчалдыр дидим болгаш сагыңгыр демисешкен.

Дайынчылар дайынчы мергежилинвисти могаг чок сайзыраңгайжыдар, серемчилеливисти улам бедидер, совет улустуң тайбың тургузукчу күш-ажылын камгалаарынга кезээде белен болур шиитпирлиг бис деп, Коммунистиг партиязынга болгаш Совет чазаанга бүзүрелдиг сөзүн берген.

Приморье крайның хөй-ниитизиниң төлээлекчилериниң митингиге чугаалары кыдат чагырга черлеринге шыңгы сагындырыг болган. Олар КУР-нуң чазааның совет-кыдат күрүне кызыгаарының байдалын чидиглендирер дээш кемниг үүлгедиглер кылып турарын килеңнеп чугаалаан.

Совет-кыдат кызыгаарны шургуп эртер кандыг-даа дуржоктаныышкыннарны болдурбас, соңгаарладып болбас хемчеглерни алыр шиитпирни Совет чазактың үндүргенин бүгү ажылчы чоннар чаңгыс эп-сеткилдиг деткип тур деп, хөй-ниитиниң төлээлекчилери — В. Н. Гринько, П. И. Кравченко, В. И. Краснов, ВЛКСМ-ниң Приморье крайкомунуң секретары А. В. Бартковская болгаш оон-даа өскелер медеглээн.

Өлүрткен маадырлар-биле чарлыышкынның ажыг-шүжүглүг минуталары келген. Кажыдал аялгалары чаңгыланып турган. Даштаашкыннар салюду дыңналган. Шыпшык бажында беш-адыр сылдыстыг, кырлаң тураскаал суургазы хөөр кырынга бедээш, часкы хүн херелдеринге чайнай берген. Тураскаал самбыразында мынчалдыр бижээн: «Совет Төрээн чурттуң ыдыктыг кызыгаарын камгалаар дээш маадырлыг өлген, алдарлыг кызыгааржыларга мөңге тураскаал».

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ПОЛЬШАГА БОЛУР

ВАРШАВА. (СЭТА). 1969 чылда ССРЭ биле ПУР-нуң аразынга культура болгаш эртем кады ажылдажылганың планында көрдүнгениниң ёзугаар РСФСР-ниң культуразының хүннерин Польшага эртирер дугайында протоколга ат салыышкыны Варшавага болган. Совет таладан протоколга РСФСР-ниң культура министри Н. А. Кузнецов, польша таладан ПУР-нуң культура болгаш уран чүүл министри Л. Мотыка ат салган.

Польшага РСФСР-ниң культура хүннери болза, ниитилел-политиктиг болгаш культуралуг улуг болуушкун, коммунистиг тургузуушкунга Россия Федерациязының чедиишкиннерин калбаа-биле көргүзери болур, Совет Эвилели биле Польшаның улустарының аразында акы-дуңма найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ынай быжыглап, хөгжүдеринге дузалаар деп, протоколда чугаалаан.

Польшага РСФСР-ниң культуразының хүннери октябрь 20-ден 30-ге чедир Варшава, Краков, Катовица база Лодзь болгаш өске-даа хоорайларга болур. Ленинградтың күрүне хөгжүм филармониязы, Күрүнениң Е. Бахтанов аттыг академиктиг театры болгаш Россия Федерациязының өске-даа музыка, театр коллективтери концерттерин болгаш шииллерин көргүзер.

Каттышкан өөредилге доозулган

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияда бөлүк совет шериглерниң болгаш ГДР-ниң Национал улус армиязының шериглериниң Герман Демократтыг Республиканың девискээринге чорудткан каттышкан өөредилгези март 7-де доозулган. Өөредилгени Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Каттышкан чепсектиг күштериниң кол командылакчызы Совет Эвилелиниң Маршалы И. И. Якубовский удурткан.

Шериглерниң мурнунга тургустунган сорулгалар эки күүсеттинген.

Өөредилгеге киришкен каттыжыышкыннар болгаш кезектери ийи акы-дуңма армияларның өөредилгезиниң бедик шынарлыын, организастыын, ылаптыг дем каттыштырылгазын болгаш дайынчы сырый кады ажылдажылгазын көргүскен.

Коммунистерниң негелдези

БЕРЛИН. (СЭТА). Бөгүн Германияның кара туразы-биле төлээлээр дээр негелдеден ойталаар чорук болгаш ГДР-ни хүлээп көөрү Барыын Берлинниң болгаш ГФР-ниң чонунуң эрге-ажыктарынга, а олышкаш Европада тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң херээнге чүгле угаазылалдыг даштыкы политика бараан болур. Ол дугайын ГКП-ниң Федералдыг комитединиң төлээлекчизи медеглээн.

Германияның Коммунистиг партиязы Европада чогуур кызыгаарларны болгаш Герман Демократтыг Республиканы хүлээп көөр деп, федералдыг президент Хейнеманны кыйгырган.

АДН агентилелдиң Дюссельдорфтан дыңнатканы-биле алырга, ГКП-ниң Федералдыг комитеди нацисчи демократтыг партияны хоруурун, демократия болгаш ниитилел депшилгезин камгалаары-биле демисешкен дээш шииттирген бүгү кижилерге келдерел көргүзерин база негээн.

Могаг чок сагыш салыышкын

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның улузу болгаш чазаа мал ажылын хөгжүдер дугайында доктаамал сагыш салып турар. 1967 чылда чазактың шиитпирин ёзугаар чуртка ветеринарияның эртем-шинчилел институдун ажыткан. Эм бүдүрериинге улуг кичээнгейни салып турар. Революция мурнунда бүгү эм бүдүмелдерин 70 ажыг хуузун ажыын даштыкы чурттардан, колдуунда АКШ-тан ап турган болза, бо үеде вакцина, сыворотка болгаш өске-даа биология бүдүмелдерин тус черниң үлетпүрү бүдүрүп турар. Бо бүгү хемчеглер малдың бруцеллёз болгаш туберкулёз ышкаш, ындыг аарыглардан аарыырын элээн кызырарынга дуза болган. Латин Америкада Куба мал ажылын хөгжүдериниң эртемге үндезилеттинген программазын ажылдап кылган баштайгы чурт болган.

ССРЭ-НИҢ ЧАГЫЫ-БИЛЕ

ВАРШАВА. (СЭТА). Гданьның Ленин аттыг болгаш Гдыньның Париж коммуназы аттыг суднолар тудуушкун заводтары Совет Эвилелиниң чагыын ёзугаар ийи суднону чорудары-биле белеткээн. Ол болза, 12,5 муң тонна чүък сөөртүр «Дмитрий Полуян» болгаш 23 муң тонна чүък сөөртүр «Златоуст» деп суднолар-дыр.

Коллективтиг ажыл-агыйларның 20 чылы

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Көдээ ажыл-агыйны социалистиг чаартыр дугайында Румынияның Ажылчын партиязының ТК-ның 1949 чылда март пленумунуң шиитпирин база баштайгы коллективтиг ажыл-агыйларны организастаанының чээрби чылын демдеглеп турар.

Ол үеден бээр эрткен чылдарның дургузунда румын көдээ таныттынмас кылдыр чаартынган. Бухарестиң чоогунда Кэлугэрени суурда көдээ ажыл-агый кооперативи аңаа чижек болур. Ол кооперативке баштай тараачыннарның каш-ла санныг өг-бүлези каттышкан болгаш чүгле 84 гектар черни ажылдап кылып турган. Тракторлар дугайында чугаа-даа ынчаарда турбас турган. Ам ол хөй адырлыг ажыл-агый 1200 гектар тарылга черлиг. Кооперативтиң шөлдеринде 21 тракторлар болгаш 11 комбайннар ажылдап турар. Кооператорларның орулгалары чыл келген тудум-на көвүдеп турар.

КАТАПТАВАС УЖУРЛУГ

ЛОНДОН. (СЭТА). ГФР-ниң президентизин Барыын Берлинге соңгааны тайылбырлавышаан, англи «Сан» солуннуң бижээни болза, «бо бүгү угаан-сарыыл чок чөңгээ-дир». Барыын Берлинге соңгуладаны чорударын негевишаан, бонн эрге-чагыргалар «Европага кризистиң тыптып келириниң айылынче» сагыштыг-биле барган.

«Барыын талакы чурттар оон дараазында ындыг чорукту база катап болдурбас дугайында сагыш салыр ужурлуг» деп, «Сан» түңнелинде демдеглээн.

Франкочу ёзу-чуруумнуң Испанияга онза байдал чарлап тургусканынга болгаш чонга удур дерзии үүлгедиглер кылып турарынга улустуң удурланыышкынын илергейлээриниң чыскаалы Брюссельге болган.

ЧУРУКТА: Брюссельдиң кудумчуларында удурланыышкын илергейлээннерниң «Испанияга хосталга!» деп бижээн транспарантылар тудуп алган, чыскаалдыг чоруп турары.

АДН—СЭТА-ның фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Үш хүнде

Таңды, Эрзин болгаш Тес-Хем районнарның көдээ клубтарының эргелекчилери зона аайы-биле семинарынга чыылгаш, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга белеткелдер-биле холбаштыр клубтарның сорулгаларын чугаалашкан.

Семинарның үш хүнү оон киржикчилеринге дыка хөй ажыктыг чүүлдерни берген. Олар уран чурулга, шии бөлгүмүнүң ажылының, хореграфия дугайында дээш өске-даа лекцияларны дыңнаан. Үстүнде темаларның аайы-биле тус-тус көргүзүглерни база кылган. Оларның аразындан Н. Тыртык-Караның тургусканы «Хатчыгаш» база «Денейоо» деп тыва танцылар семинар киржикчилериниң сонуургалын хайныктырган. Сөөлгү үеде бижиттингилээн чаа ырларны клуб эргелекчилери өөренип алгылаан.

Массалыг хемчеглерни канчаар организастаарының дуржулга солчулгазы кылдыр Бай-Хаактың Культура бажыңынга Н. К. Крупскаяның чүс харлаан оюнга бараалгаткан кежээге оон киржикчилери чорааш, ону сайгарып көрген. Ийиги кежээде клуб эргелекчилери аянныг номчулганың район конкурузунга чораан. Ол солун болгаш хөй темалыг кежээниң киржикчилеринден Дүргенниң көдээ клувундан келген номчукчу А. И. Логачева бирги черни алган.

Рассказ

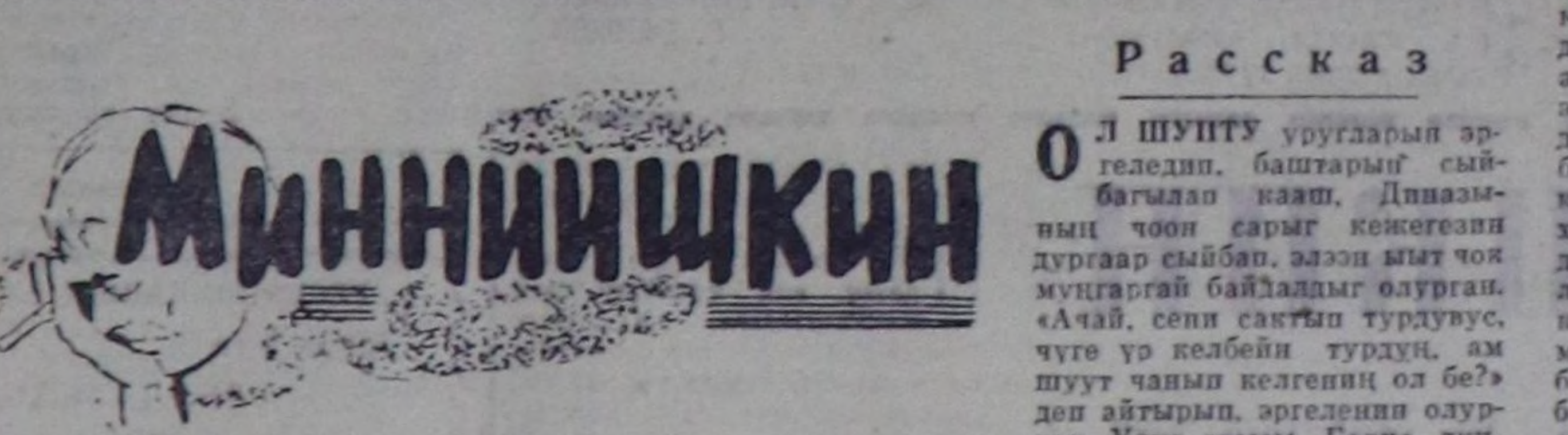

Минниишкин

I.

КҮС ДҮШКЕН. Теректер бүрүзү саргаргаш, дүн-хүн чок сылырткайндыр дүжүп эгелээн. Арга-ыяш аразы шаарарып, оът-сиген оңуп калгылаан.

Дуруялар тараа ховузунда эш-эш боопчыгып алган, бот-боттарын медээлежип, часкаар чайын төрүттүнген төлдерин ыяк оранныарже ужарынга өөредип, ужудуушкун белеткелин кылып, чамдыктары дистинчипкеш, мурнуку чүкче ужуп эгелей бергилээн. Күстүң сырыннынг, хат-шуурганныг хүнүнде бир-ле катап кежээликтей апарганда Сандан бажыңынга бо чедип келген.

Санданның арагалаар, чалгаа бак чоруундан ийи чыл бурунгаар аныяк өг-бүле чарылган турган. Ол үеде Сандан бодунуң арагалаар, өг-бүлезинге багай аажы-чаңын, ниитилелге хоралыг чорук кылдыр көрбейн, бодунуң буруузун билинмейн турганы-биле 3 уруглуг кадайы Байлакмааны өл-чаш ажы-төлү-биле кээргел чокка каапкаш, Барыын-Хемчик районче каккаш ыдыпкан. Ынчан улуг оглу Борис 8 харлыг, ортун уруу Дина 6 харлыг, эң бичии хеймер кызы Света 6-ла айлыг чаш турган.

Байлакмаа боду эң бүдүштүг, эрес-кежээ, чонунга эвилең, эмнелге коллективиниң хүндүткелин чаалап алган, чаагай сеткилдиг ие. Ол үш уруу-биле адазын чоктавайн, амыдыралдың бергелерин чурттап эрткен. Амыр-дыш бербес бужурганчыг ашаандан чарлып алгаш, кулак дыш чорууруга эки-дир деп бодап-даа чордула ыйнаан. Чамдыкта уруглары адазының дугайын айтырып, сактып чугаалай бээрге, кээргелдиң сеткили хайнып, кандыг чүү-даа болза уругларымның төрээн адазы-дыр, таанда эттинип, угаан кирип, буруузун миннип чедип-даа келири чадавас деп муңгарап, хөй-ле бодал бодап, хилинчектенип чорааны чугаа чок.

Сандан хөвеңниг чолдак хөректээштиг, кепке бөрттүг, ниити хеви шору силиг, ындыг-даа болза мурнукузу чок апарган. Карактары шагзыргай, кандыг-бир сагыш човаашкын азы муңгаралдың хандыр бодалы бар. Улугзуй бергени ындыг бе, азы угаан кирип келгени ол ыйнкпе, арай оожум-даа апарган. Сандан бажыңынга кирип келгеш, дидим эвес байдал-биле мендилешкен. Ортун уруу Дина ачазын көрүп кааш, уткуй маңнап чедип келгеш, мойнундан куспактаныпкаш, салдынмайн барган.

ОЛ ШУПТУ уругларын эргеледип, баштарын сыйбагылап кааш, Динаның чоон сарыг кежегезин дургаар сыйбап, элээн ыыт чок муңгаргай байдалдыг олурган. «Ачай, сени сактып турдувус, чүге үр келбейн турдуң, ам шуут чанып келгениң ол бе?» деп айтырып, эргеленип олурган. Улуг акызы Борис дуңмазынче чиктин сүргей, караан улгаттыр хере көрүпкеш, номун уламчылап номчуп-ла олурган. Дина ачазынче бирде авазынче көрүп, ыыт чок барган. Сандан уруунуң айтырыынга харылаар чүве тыппайн, чүгле «ыя» деп кааш.

Байлакмаа Санданны доозындан кайгап, ыыт чок олуруп-ла, олуруп-ла олурган. Кандыг чурттап турдуңар, мен чогумда деп айтырыг салырындан Сандан эпчоксунган. Бажың иштин арыг, эдип салып кааны шевергин чараш, уруглары семис-чаагай, хөглүг-омак. Иези уругларын мен чогумда эки азырап турган-дыр деп бодап олурган. Элээн орайтаан, уруглары чыткылап алган.

Байлакмаа:

— Чемненип көөр силер бе —дээш, столче чалап, долган үскен мунну тавакка кудуп берген. Сандан сеткилинде аажок өөрүп, бодунуң-на бажыңынга кадайының кылган чемин чивээнден бээр үр болганын, бодап чемниң амданын экизинип олурганы карааңда илдең болган.

Чула тоттур чемненип алгаш, Байлакче көрүп:

— Черле өскерилбээн-дир сен. Сураң дыңнаарымга эки чурттап чоруур, ашакка амдаа барбаан деп дыңнаан мен. Шын болган-дыр. Сен чүге менден чаңгыс-даа чүве айтырбас сен?..

Байлакмаа чүнү-даа ыттаваан.

— Мындыг бак орукче кире бергеш, чүнү көрбедим дээр ону. Кеземчени көрүп бат болдум. Ада-ием мени өзээм өткен. Эки эш-өөр мени тоовастаан, чүгле демги-ле арагачылар-ла мени долганып турар. Доңуп-дожап, аштап-суксап-даа чордум. Оон эмнелге черинге эмнедип алгаш, амаа кижи апарган чорууруум бодур. Барында тудугжулап ажылдап тур мен. Ол ажылга эки деп мактап турарлар. Ол-даа канчаар, ам черле сөөлгүзү болзун. Өг-бүлевисти эмгелеп, катап чурттап көрээл, мени хүлээп ап көр деп дилээр дээш келген кижи мен, Байлак. Эң сөөлгү катап бүзүреп көрзүңзе кандыгыл. Мурнунда мээң азып чораан оруктарым болгаш алдагдалдарымны ам бодаарымга дыка-ла чииртимдир. Ынчангаш бодумну бодум кайы хире буруудадып чоруурумну сен билгеш болзуңза...

— Сээң сөстериңниң каас коязы аажок-тур. Ол-ла бүгү чугааңны мен сенден хөй катап дыңнап келген мен. Үре-түңнелин көрбээн мен. Мурнуку дег, база-ла бак аажың үнүп, катап хөделип үнзе канчаар. Сен чогунда уругларым-биле кончуг эки чурттап турдувус. База катап хилинчек көрүп шыдавас мен. Чамдыкта харын эп-найыралдыг чурттап чоруур өг-бүлени көргеш, адааргаар-дыр мен. Арагачы кижиниң эки шынары өскерлир, кээргээчел эвес, ажынчак кылыктыг, эки чүүлдерни эскербес, амыдырал дугайында чүнү-даа сонуургавас апаар чүве чорду. Уругларыңны-даа, мени-даа тоовастап, херекке албастаан турдуң. Бажыңга ээрик келиринге сээң-биле чүнү хөөрежир боор. Ыыт-шимээн чидер. Шупту муңгак апаргылаар бис. Алгы-кышкы, алгыш-кырыштан өске сөс дыңнавас чордувус. Сээң аажың өскерлип эгелээн соонда, өөрүшкү көрбестээн бис. Чаш уругларың дыжын безин бодавас, оларның дугайында чаагай бодал, кээргел сенде чок турду. Ындыг чуртталганың бергезин чүү чүвеге деңнээр боор. Ажыг хилинчек тудуп чигген чүве дег, халалыы дээрге, тең-биле кадап турганзыг. Ону сен кандыг эки амыдырал дээр сен. Чаш уруглар кижизидилгезинге шуут удур чүве-дир. Бистиң уругларывыс ээрик кижилерден ынчангаш коргар апарган.

САНДАН кадайының чугаазын дыңнааш, бажының иштин дүүгейнип изип-хып, чараазын ажырарга артында ашпас, чүректиң согары улам дыңзып, тынныжы бачыдап, катап чүве чугаалаар дээрге үнү сириледир хоржок болган. Элээн олуруп-олуруп:

— Шын-дыр ийин харын. Ынчалза-даа чуртталга амдаа мурнувуста болгай. Онча-менди бүрүн-бүдүн-дүр бис. Ынча хөй ажы-төлүм, ынак кадайымны каап шыдавас мен.

Араганы ишпээнден бээр 2 чыл ажа берди. Ажырбас-ла чүве-дир. Шуут-ла каап шыдаар мен. Сен меңээ бүзүревезиң шын. Сеткилиң хомудааны улуг-дур. Ол хомудалдарны, балыглаан чүректи катап анаа кылдыр экиртиптер эмни тып алгаш, чедип келзимзе канчаар сен?

Байлакмаа улуг тынгаш:

— Дыңнап көрбээн сөстерим дыңнадым. Түңнелин көре бээр бис ыйнаан. Ындыг-даа болза кажан бүзүрээн шаамда болгай аан. Сеңээ ам-даа идегевес мен. Бирде көстүп, бирде чорупт турарга уругларга берге, сагыш-сеткилинге анчыг чүве кирер. Чоруй барзыңза эки боор—дээн.

Диназы мегеленип удуучаннап чыткаш, улустуң чугаазын дыңнап чыткан. Хенертен тура халааш, үнче чүгүре бергеш:

— Ачаай! Ачаай! Чорба! Ачай, дедир чедип кел! — деп кыйгырган.

Даштын дүвүлүг хаттың даажынга Сандан уруунуң кыйгырган үнүн дыңнаваан.

II.

КЫШ КЕЛГЕН. Байлакмаа уруглары-биле биеэги хевээр чурттап, хөй-ниитиниң организацияларын кыштадыр одаар ыяжын, хөмүр-дажын дүжүрүп эш-хуузунуң деткимчезин үргүлчү берип келген. Ынчалза-даа чуртталгага бир-ле чүве четпес, тудуу ышкаш сагындырар, уруглар ачазының дугайын бо-ла айтыра бээр. Дина черле сагышсырап турар апарган.

— Сен Дина, ачам, ачам деп-ле ыглаңнаан, анчыг кижи сен, ачавыс арагаже бажын супкаш, ижип туруп бергенде бистиң бажыңывыс үвүр-савыр апаар, амыр-дыш көрбес турдувус чоп, ам чедип келгеш, катап дүүредип туруп берзе ынчаарда таптыг ыглаар сен. Ынчаарда сен бичии турган болгаш чүве билбестир сен ийин, дуңмам—деп, Борис ёзулуг улуг кижизиг чугаалаан.

Бир-ле эртен почтачы чагаа эккелген. Чазыптарга Санданның чагаазы. Номчуп көөрге, бодунуң буруузунуң дугайында кажан-даа сөглевээн сөстерин, кижи сеткилинден үнзе чогуур эң үнелиг сөстерни бижээн болган.

«Че канчаар, хилинчээн бодум-на эдилээй мен. Сандаңга ынак-даа чораан мен, ажы-төлүмнүң адазы-дыр, кандыг чүү-даа болза кижи сеткили деп чүве бар. Эттине бээр чадавас. Аныяк шаамда мээң чүрээмде кыпсып каан баштайгы ынакшылымның орну-соргаа ам-даа өшпээн. Оон багын бодап-даа келзимзе, чамдыкта кээргей бээр-дир мен. Сөөлгү катап таптыг чугаалажып, бодумнун күжүмнү шенеп көрейн» деп боданып олургаш, чагаазының харыызын бижип эгелээн.

«Сээң чоруткан чагааңны номчудум. Бодуңнуң сөглеп турарың ышкаш, сөзүң ээлээр болзуңза эки-ле-дир. Бистер эки чурттап тур бис. Уругларывыс эки өөренип турлар. Светаның улгатканы аажок. Адазындан уруглар өскүссүревес дижир, ажырбас-ла чүве-дир. Дина харын ийи-чаңгыс айтыра бээр-дир. Бористиң өөренири чүгле 4—5 демдектерлиг. Кончуг эки мөзүлүг болур хире кижи-дир. Чамдыкта кижиниң сагыш-сеткилин өртендир чип кээр чугаа-домактың хораның чүү дээр боор. «Каапкаш барган арагачы ашааң манап, оон ажыын-ажып, аныяк кижи чүге түрел, чааскаан чоруур сен, өске ашакка барып ал» деп сургаарлар-даа бар. Ийи-чаңгыс үем-чергем оолдар боттарының сагыш-сеткилин илередип, өг-бүлениң айтырыын тургузуп, эпилеп-ээлдек чаңнагылап келгилээр-дир. Ол чорук мээң сеткилим өөртпээн, сенден артык эки бүдүштүг эртем-билиглиг болуп магат чок. Ынчалза-даа хамык ужур ында эвес чүве-дир ийин. Бодумнуң сонуургалым-биле чурттаар эргем чок. Үш уругнуң иези мен. Меңээ болгаш уругларымга бодунуң адазы херек. Өске кижи херек чок.

Бүгү-ле чүүлдерни эргилдир бодап, оон хилинчек-човулаңның чааскаан чурттап эртип келдим. Бистиң амыдыралывыс дугайында шагдап тура сагыш човап чораан болзуңза, кайын мынчап чоруур деп сен. Сандан, сен черле таптыг боданып көрем. Бистер улустан дора канчап барган улус бис. Чүнүң ужурунда ылап-ла багай чүүлдерже чүткүүр ужурлуг сен.

СОВЕТ Өг-бүлениң иштинде ада кижиниң ады улуг болгаш харыысалгалыг ат. Адазының ады-биле, өг-бүлениң фамилиязы адаттынган. Ол безин улуг айтырыг! Сээң уругларың шупту Санданнар болур. Сен бодуңнуң фамилияңны ниитилелге канчап бужартадырыңны күзээр сен. Бистиң аныяк чараш, өзүп олурар өг-бүлевистиң баштыңы, үш уругнуң төрээн адазы кижи мынча хөй уругларның келир үедеги чаагай салым-чолун күзевес сен бе кай?! Сээң фамилияңны ажы-төлүң чон аразынга чорааары-биле ададып, арыг эдилээр кылдыр бодуңнуң эки үлегериңни көргүзер ужурлуг сен. Алдагдалды кылгаш, эттиниш алыры кончуг эки мөзү-шынар.

Сандан, өг-бүле айтырыын кончуг нарын дээрзин билир болгай сен. Мен сеңээ кезээде шынчы эжиң болуп чордум. Сагыш-сеткилде артып калган хомудалдарны часкарып, эдери чугула. Амыдыралды чаазы-биле чурттаар херек. Өг-бүлени тудар деп ынакшылдың айтырыын шиитпирлеп турар үевисте оолдуң, кыстың чүректери боттары тыпчы берген. Кымга-даа сөглевээн «ынак мен» деп сөстү чаңгыс сеңээ сөглээн ийик мен чоп. Мээн чүрээм сенде ышкажыгай, чаңгыс сен меңээ херек сен. Сандан. Бо сөстерни шагда база чугаалаан мен. Эки боданып көр. Мээң сөөлгү сөстеримни утпа.

Уругларның авазы
Байлакмаа»

(Төнчүзү дөрткү арында).

В. И. Ленинниң Горкиде Бажың-музейи

КОМСОМОЛДУҢ политтөөредилгезин харылаар хүлээлгелиг консультантыларның семинарын СЭКП Төп Комитединиң Пропаганда килдизи болгаш ВЛКСМ ТК-зы эрткен чылдың төнчүзүнде Москва хоорайга эрттирген. Семинарның киржикчилери Владимир Ильич Ленинниң Горкиде Бажың-музейин улуг сонуургал-биле көрген. Улуг башкы болгаш баштыңчы Владимир Ильич Ленинниң амыдыралын база могаг-шылаг чок ажыл-чорудулгазын Бажың-музейниң экспонаттары тодаргай көргүзүп турар.

... Найысылалдан 35 километр ыракта—Москваның ногаан зоназында, Каширскиниң машина оруунуң уунда делгем оргу чер бар. Москва чоогунуң өске-даа черлери-биле ол бир дөмей, аажок чараш, чурумалдыг. Ол, кайгамчык чараш эзим-биле шыптынган. Саң дорт узун хадыңнар, хадылар, шивилер, шарлан-терек болгаш өске-даа ыяштар Москва чоогунуң хадымырлаан салгынынга чайганып тургулаар. Шил дег арыг суглуг Пахра деп хем оожум бырлаңнадыр агып чыдар.

Ында Ям, Съяново, Горки, Калиновка суурларның чоогунда, сырый үнген шарлан-теректерниң, дуб ыяштарның, хадыларның, хадыңнарның, шивилерниң аразында ийи каът озалааш бажың бар. Ол дээрге, Владимир Ильич Ленинниң Горкиде тураскаалдыг Бажың-музейи-дир. Ол черни ниитизи-биле Ленин даглары деп адаар, бүгү делегейге сураглаан.

Владимир Ильич Ленинниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының бүдүн үе-чадазы Горки-биле холбашкан. 1918 чылдың күзүнүнден 1924 чылга чедир Владимир Ильич аңаа чурттаан. В. И. Ленин аар балыглаткан соонда удаваанда Горкиге эң-не баштай 1918 чылдың сентябрь 24-те чеде берген болгаш аңаа октябрь 15-ке чедир чурттаан. Ооң соонда Владимир Ильич дыштаныр хүннерде, шөлээзиниң үезинде Горкиге үргүлчү кээп турган, а 1923 чылдың май 15-тен эгелээш аңаа доктаамал чурттаан. Ниитизи-биле Горкиге ол ийи чыл хире болган.

Бойдустуң ол кайгамчык чараш чурумалдыг булуңунга Владимир Ильич аажок ынак чораан. Улуг парк арыгга ол агаарлап, дыштанып, делгем эзимнерге аңнап, Пахра хемниң арыг суунга эштип турган. Бажың-музейниң кырында каъдының соңга караандан Горки суурну көөрге, дыка чараш. Горкиге чүгле дыштанып эвес, харын-даа эмненип турган үезинде безин Владимир Ильич Ленин партияны, бүгү чурттуң амыдыралын удуртуп, башкарып, делегейниң ажылчын болгаш коммунистиг шимчээшкининге киржип, эртем-теоретиктиг улуг чогаалдарын бижип келген.

Горкиден телефон-биле В. И. Ленинниң ийи чүс хире айтышкыннарын, директиваларын, чагааларын дамчыткан. Партияның X, XI съездилериниң, Советтерниң VIII, IX съездилериниң, Коммунистиг Интернационалдың III конгрезиниң документилерин Владимир Ильич Горкиге белеткээн. Оон ыңай В. И. Ленин Горкиге «Пролетариаттың революциязы болгаш ырбакчы Каутский», «Партияның кризизи», «База катап профэвилелдерниң дугайында, амгы байдалдың дугайында, эштер Троцкий болгаш Бухарин оларның частырыгларының дугайында», «Чаа үелер болгаш чаа хевирде эрги частырыглар», «Немец коммунистерге чагаа» болгаш өске-даа ажылдарын бижээн.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удурукчулары, делегейниң революстуг шимчээшкининиң сураглыг ажылдакчылары, ажылчыннар болгаш тараачыннарның төлээлери Горкиге, В. И. Ленинге үргүлчү кээр турган. Хөй санныг чагаалар, документ бижиктер, телеграммалар Владимир Ильичиге дүне-даа, хүндүс-даа кээп турган.

Бажыңның улуг эвес соңгу кезээнге кышкы үеде одаар чүүлдү камнаар сорулга-биле В. И. Ленин, Н. К. Крупская болгаш Ленинниң дуңмазы Мария Ильинична Ульянова чурттап турган. Владимир Ильич кырында каъдынга улуг эвес бөдүүн өрээлди ээлеп келген. Ооң бир булуңунда база-ла бөдүүнү аажок стол бар: В. И. Ленинниң ажылдаар столу. Стол кырында болгаш орун чанында тумбочка кырында база улуг шкафта эмгежок хөй номнар бар. Ол номнарның аразында даштыкы дылдар кырында чогаалдар база бар. Владимир Ильич Ленин он бир даштыкы дылдарны билир турган. Ооң иштинде англи, француз, немец, итали дылдарны бодунуң төрээн дылы-биле дөмей билир.

Владимир Ильич Ленин аажок чай чок-даа болза, номнар, чогаалдар номчуурунга дыка ынак турган. Бажың-музейниң бирги каъдында улуг библиотека бар. Орус, англи, француз, немец дылдар кырында үш муң ажыг номнар ында кадагалаттынып турар. Философия, политиктиг экономия, төөгү болгаш делегейниң ажылчын шимчээшкининиң талазы-биле хөй номнар бар. Оларның аразында — Карл Маркстың, Фридрих Энгельстиң номнары, В. И. Ленинниң Чогаалдарының бирги үндүрүлгезиниң томнары бар. Ооң дилээниң ёзугаар Н. К. Крупская, М. И. Ульянова болгаш библиотекарь Ш. Н. Манучурьянның олар ук номнарны чыып делгээн.

Владимир Ильич бажыңның ийиги каъдында кабинединге ажылдап турган. Ынчалзажок, номнар алыр дээш адаанда каъдында библиотекага бир хүн каш-даа катап келир. Библиотекага доктаамал келир журналдарны, янзы-бүрү дылдар кырында солуннарны ол күзелдиг-биле номчуп, чурттуң болгаш делегейниң амыдыралын олардан билип алыр чораан.

Горкиде ол бажыңга Ленин башкының өг-бүлезиниң тааржып чадааш шаг болганын Бажың-музейниң ажылдакчызы семинарның киржикчилеринге тайылбырлады. Владимир Ильич-даа, Надежда Константиновна-даа революстуг улуг ажыл-чорудулгазының үезинде бичии бажыңнарга бөдүүн ёзу-биле чурттап чаңчыкканнар. Н. К. Крупскаяның мындыг сактыышкыны Бажың-музейде бар болду: «Бөдүүн кварталарга, чиик хөлезилиг өрээлдерге, чорумалдар хонар черлерге чурттап чаңчыккан улус болгай бис... Бо бажыңга чүгле чоорту чурттап чаңчыктывыс... Ооң соонда Горки дээрге, Ильичиниң чайын доктаамал чурттаар чери болу берген. Мында байдалды ол чоорту шиңгээдип, аңаа чоорту чаңчыга берген».

Владимир Ильичиниң Горкиге амыдыралы ооң кайгамчык бөдүүн, амыдыралга, кижилерге, бойдуска ынаан тодаргай херечилеп турар. Берге аарыының-даа, дыштанылгазының-даа, хайныышкынныг ажылының-даа үезинде ол шак-ла ындыг чораан. Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уругларынга 1924 чылдың январь 7-де улуг ёлканы Горкиге организастаан. Кадыының байдалы берге турган-даа болза, Владимир Ильич бичии чаштарның ойнап, хөглээнин болганчок-ла сонуургап көре бээр, олар-биле хөөрежир турган.

Горкиде паркта тураскаалдыг ленинчи хөй черлер бар. Ында элээн делгем шөлге Ленин башкы кожазы совхозтуң ажылчыннары-биле баг хап ойнаарынга кончуг ынак чораан. Парктың чөөн кезиинде улуг эвес оймак бар, ында кончуг улуг дуб ыяш турар. Ооң хөлегезинге Владимир Ильич стол, сандай салып алгаш, дыка үр ажылдаар чораан.

Горкиниң болгаш өске-даа суурларның чурттакчыларының мурнунга В. И. Ленин хөй санныг илетчелдерни, лекцияларны кылып, чаа амыдыралды канчаар тургузарын оларга сүмелеп турган. Горки суурну электри-биле чырыдарынга дузалаан. Социалистиг революцияның шылгараан баштыңчызы, тайбыңның болгаш улустар аразынга найыралдың улуг камгалакчызы Владимир Ильич Ленинниң Горкиге амыдыралын база хайныышкынныг ажыл-чорудулгазын Бажың-музей тодаргай көргүзүп турар.

В. И. Ленинниң Горкиде Бажың-музейин СЭКП ТК-ның шиитпирин ёзугаар 1949 чылда ажыткан. Ильичиниң дириг турган үезинде бүгү-ле чүүлдер ында ол-ла хевээр арткан. Ленин башкының Горкиде Бажың-музейи совет улуска болгаш делегейниң депшилгелиг бүгү-ле кижилеринге эргим үнелиг. Совет Эвилелиниң хөй националдарының төлээлери, даштыкыдан келген аалчылар Бажың-музейни соксаал чокка сонуургап көрүп турарлар. Тураскаалдыг Бажың-музейни чыл бүрүде 150 муң ажыг кижи кээп көрүп турарын ооң ажылдакчызы биске тайылбырлап чугаалады.

А. ДУГЕРЖАА.

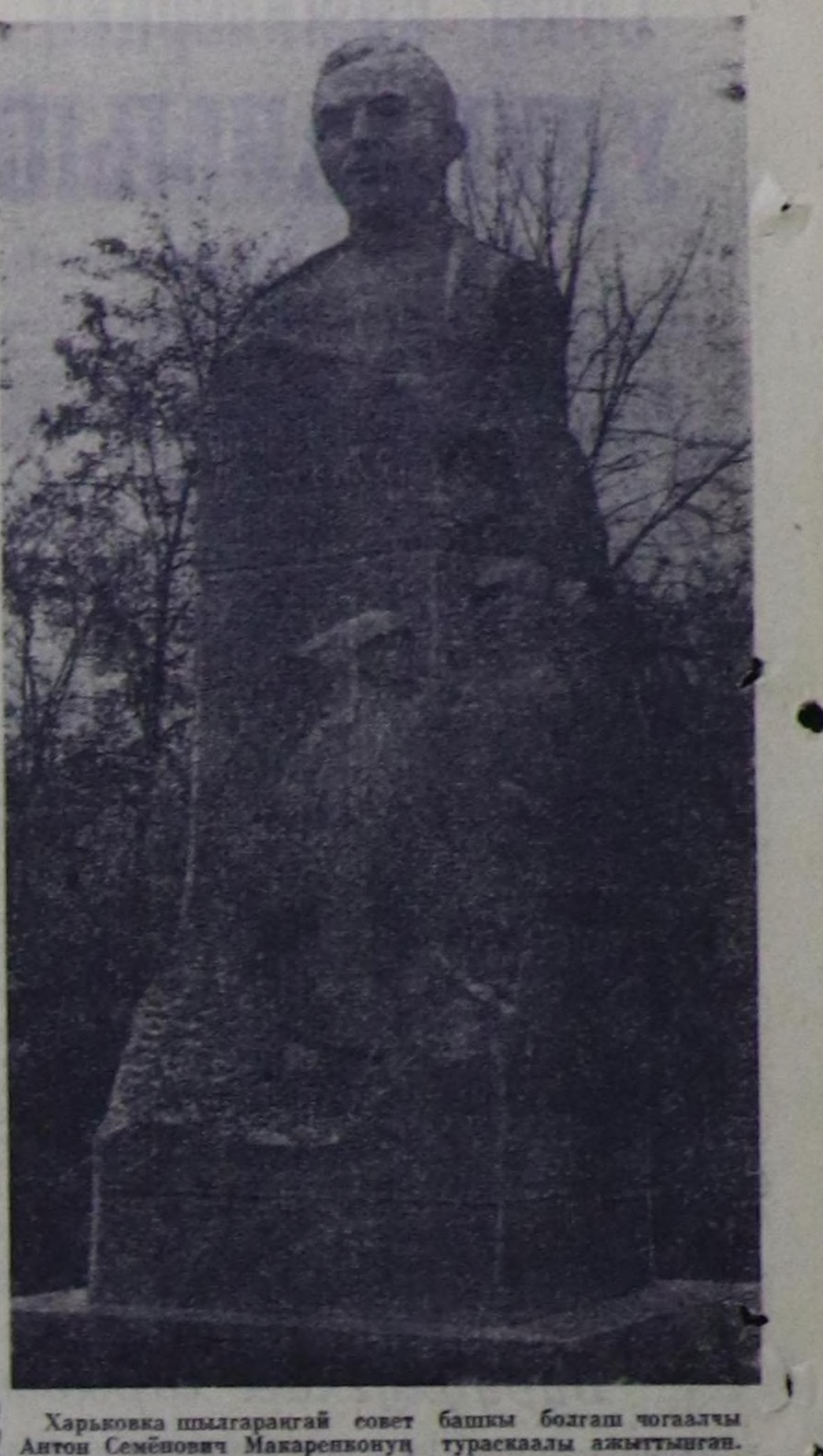

Харьковка шылгараңгай совет башкы болгаш чогаалчы Антон Семёнович Макаренконуң тураскаалы ажыттынган. Ону Горький аттыг төп культура болгаш дыштанылга паркының чанында тургускан.

Тураскаалды чогаадып тургусканнар — скульптор Михаил Фёдорович Овсянкин, архитектор Эрик Юрьевич Чернасов болгаш инженер Илья Самойлович Фрейдман олар.

А. Татаренконуң фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

«Тываның аныяктары» солуннуң шаңналы дээш

«Тываның аныяктары» солуннуң шаңналы дээш шыдыраа маргылдаазын чылдың-на эрттирип турар. Ынчангаш ук оюн чаңчыл болу берген.

Бо чылын ол аныяктар солунунуң редколлегиязының тургусканы организастыг комитеттиң шиитпири-биле организастыг эгелээн. Бо маргылдаада 12 шилиндек шыдыраачылар киржип турар. Оларның иштинде сес бирги разрядчылар, үш ийиги разрядчылар болгаш ССРЭ-ниң шыдыраа талазы-биле спорт мастеринге кандидат Ч. Оюн киржип турар. Тыва АССР-ниң хоочун шыдыраачылары М. Биче-оол, С. Тамба, М. Кенин-Лопсан, аныяктардан К. Саян, Г. Конев, М. Тюлюш, В. Хертек, М. Өпей-оол олар ында ойнап турар.

Баштайгы салыг марттың беште редакцияның бажыңынга болган. Оюн Саянны, Д. Бурхинов Өпей-оолду, В. Хертек С. Тамбаны, М. Тюлюш А. Чодунайны уткаш, шыдыраа таблицазынга бир-бир санны бижиткеннер.

Маргылдааның ийиги салыы март айның алдыда болуп эрткен. Бо ужуражылгага Оюн Кенин-Лопсанны, Биче-оол Хертекти, Тамба Саянны, Чодунай Өпей-оолду, Тюлюш Чадамбаны утканнар.

А. ДЫРТЫЙ-ООЛ.

Кызылдың уран чүүл училищезиниң сургуулдары бо чайын Таңды, Эрзин, Тес-Хем районнарынга база Якутияга болуп эртер литература болгаш уран чүүл декадазынга киржири-биле белеткелди эгелээн. Ында 60 кижи киржикчилиг хөйнүң ырының ыраажылары башкызы Роберт Лесниковтуң тургусканы «Араттың ыры» деп беш кезектиг поэма-ырызын өөренип турарлар. Ол улуг хемчээлдиг хөгжүм чогаалын тыва улустуң ырларынга үндезилеп кылган.

ЧУРУКТА: училищеде ийиги курстуң сургуулдары сураглыг «чечек» ансамбльдиң идепкейлиг киржикчилери (солагай таладан) Наташа Очур-оол, Надя Монгуш, Таня Дамдын болгаш Ооржак Чойганмаа олар.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

БИЛИР СИЛЕР БЕ?

Ашхабад — бурунгу суур

Ашхабад — бистиң чуртувустуң девискээринде эң бурунгудан бээр чон чурттап келген суурларның бирээзи. Туркмен төөгү эртемденнери ындыг түңнел кылган.

Совет Туркменистанның найысылалы 1881 чылда тургустунуп эгелээн деп, сөөлгү үеге чедир санаттынып келген. Ынчан аңаа бичии аал турган. Ол черге бурунгу Закаспий областың шериг-административтиг төвү тудуп эгелээн дижир турган.

— Хоорайда амдыгаа чедир турбушаан болгаш ооң чурттакчыларынга «Кожагар» депададып алган, бурунгу дөңнү казарга, тудуг ажылдары кылып турда, хоорайга илерeп келген тывыгларны-даа көөрге, Ашхабадтың төөгүзүнүң чаа-чаа барымдаалары билдинген. Пордан өрттедип кылган, суг дамчыдар хоолайларның, керамика кылыгларының, өске-даа эттерниң артынчылары тыптып келген. «Кожагар» эң бурунгудан бээр чон чурттап келген төп турган деп санаар барымдааларны ол тывыглар берген. Ооң төөгүзүнге дөрт түмен үезиниң турганы билдинген. Казылданың адаккы каъдындан бурунгу шагның кызыл доңга саваларының артынчылары тывылган. База бир каъттан кызыл, сарыг-кызыл пордан бүдүрген сава бузундулары, чиг туйбудан туткан бажың орну, үшкү каъттан үр үеде куруг турган бажың орну—алебастр шала көстүп келген.

Ашхабад «Кожагары» болгаш ону долгандыр тургулаан турлаглар бети дээрге-ле парфяннар хааннаашкынының үезинде (бистиң үевистиң мурнунда эрткен III чүс чылының ортаа үезинде) тыптып келген деп чүве билдингир апарган. Тодаргайлап чугаалаарга, Ашхабад бурунгу шагда-ла тургустунган болгаш оон назы-хары ийи муң чылдан ажа берген.

Н. ЧУНАКОВА.

Дош орду төөгүзү

Анна Иоанновна хаанның хөк бодааш, дош бажыңдан тудуп каанар дээн чарлыын күүседир ажыл-иш шынында тудуг кылырының уран-шевер кайгамчык мергежилдиин көргүскени болу берген. Академик болгаш физик эртеминиң профессору Г. Крафт ол болуушкуннарның изиг изи-биле шинчилелдер кылгаш, ынчалдыр бадыткаан. Дөрбелчин доштардан элдептиг бажың тудуп тургускан үүле дугайында ооң номун 1741 чылда Петербург академиязы парлап үндүрген. Ол эң ховар ном демир-орук инженерлериниң Ленинград институдунуң библиотеказының фондуларындан тывылган. Ону ол ном кадагалаар черниң ажылдакчылары эң баштай-ла ам шиничилээн.

1740 чылда Нева хемниң эрингe тудуп тургускан дош бажың «ону эң эки мрамордан кылганындан безин чараш кылдыр сагындырды» деп, орус мастерлериниң кайгамчыктыг мергежилдиин үнелевишаан Крафт демдеглээн.

Кара чаңгыс кылдыр бүткен ол бажың И. Лажечниковтуң төөгү дугайында «Дош бажың» деп роман бижииринин барымдаазы болган. Эртемден Г. Крафт ону туткаанының аргазын тодаргайлап бижээн.

Сес метр узун, ийи чартык метр доора дурттуг болгаш үш кулаш бедик ол бажыңның шуптузун эжик, соңга чаактары, иштики өрээлдери-биле катай доштан туткан, соңгаларын база шил дег чуга дош-биле шилдээн. Бажыңның чанынга ыяштар «үнүп келген»; оларның бүрүлерин, будуктарында хонгулап алган куштарын безин доштан дүрзүлээн.

Бажыңның оң талазынга бир улуг чааны ол-ла олчаан доштан хевирлеп каан. Ооң ишти хос, «хүндүс 24 фут бедидир суг аттыгып», а дүне ооң узун хаайындан кыпкан нефть дүндүүштелип турган. Кол эжиктиң баарынга доштан чазап каан ийи дельфинниң аастарындан база кыпкан нефть аттыгар. Бажыңның мурнунга база доштан шуткаан ийи үгер-боо турган. Крафтың шинчилел номунда дош бажыңның планы иштики өрээлдерни көргүскен чуруктар-биле катай киирген.

А. ВИНОГРАДОВ.
Р. ЕФИМОВ.

Ленинград.

Ак адыг чежел

Чиге соңгу чүктүң Врангель биле Геральд ортулуктарының ак адыгларының саны чылдың-на улам көвүдеп турар деп, Магадан областың аңныыр эртемниг кол ажылдакчызы Н. Кандауров СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга чугаалаан. Баштайгы түңнелдерни ёзугаар алырга, бисте бурунгунуң ол ховар аңнарының ийи чүс хире хортүк ижээннери бар.

Мартта ак адыгларның саны оранчок көвүдээр: харлыг хову делгемнериниң «өөлери» бо чазын төрээн оолдарын «арыг агааржe» кылаштадып үндүрер.

Ак адыг черле үштен тос чедир оолдуг болур. 10—20 шаа ак адыг оолдарын бистиң чуртувустуң болгаш даштыкы күрүнелерниң зоопарктарынга туткулап бээр.

Ак адыгларның ижээри база сонуурганчыг. Олар шуурганнаар үе келириниң ырак мурнунда-ла кожагарлар, бедик доштар баарындан чер шилип алыр. Кыс адыглар аңаа чыдып алгаш, харга дүй хөртүктедип алырын манай бээр. Олар ооң соонда ижээнин «таарымчалыг кылдыр тудуп» эгелээр. Бир «өрээлин» боттарынга, база бирээни оолдарынга белеткеп алыр.

Хүрең адыглар кыжын ижээгеш удуп-ла чыдар, ак адыг ындыг эвес. Чем хайдыңгаш, соңгу чүктүң караңгы дүн дег турар кышкы үезинде безин Доштуг океан эриктериниң суурларынга киргилеп келир.

Бо чазын соңгу чүктүң ол аң-меңин чиизелээр. Ыраккы соңгу чүктүң ак адыглары биле ховар өске-даа аң, куштарының чизезин кылыр ажылды Москва эртемденнериниң тускай экспедициязы эрттирер. Экспедиция Врангель, Геральд ортулуктарга баар.

Е. ДЕНИСОВ.

Магадан.

Чаа чемпионнар

Волейболга Кызыл хоорайның бирги черни дээш школачы командаларның маргылдаазы доозулган.

Найысылалдың № 2 ортумак школазының оолдары беш чыл иштинде кайы-даа школаның командазынга уттурбайн ойнап келгеш, бо маргылдаага бир-ле дугаарында уттурган. Совет Эвилелиниң Маадыры М. А. Бухтуев аттыг № 1 ортумак школаның оолдар командазы № 2 школаның командазы-биле чидиг, чараш оюнунуң түңнелинде, найысылалдың чемпиону атты чаалап алган.

А уруглардан № 2 школаның волейболистери кымга-даа уттурбайн, чараш ойнаан.

Команда аайы-биле бирги черни № 2 школаның аныяк спортчулары чедип алган. Тиилекчи командаларга кубоктарны, а тус-тус ойнакчыларга мактал бижиктерни тывыскан.

Н. КУЗЬМИНА.

Чурукчунуң хүлүмзүрүү

— 1968 чылдың март 8-те шала чуггаң хевиңни ам чуп турарың ол бе?

— Амданныг мүнге үзүп каар далганны мынчаар өйүп алырын ававыска көргүзүп берээли, оглум.

МИННИИШКИН

(Төнчүзү. Эгези үшкү арында).

Байлакмаа чагаазын хаптаар деп чыдырда, уруу Дина ачамга мээн чагаамны база суп каг авай дээн. Номчуп көөрге: «Чаңгыс класста өөренип турар өөрүм «Ачаң бар бе азы өлүп калган бе?» деп айтырар-дыр. Ачам бар. Чедип кээр дээн мен. Шын бе? Кажан чедип кээр сен? Чаныл келем, ачай» деп каан болган.

III.

САНДАННЫҢ чагаазы шоолуг-даа үр болбаанда бо келген. «Ынак уругларым, эргим Байлаам! Силерниң чагааңарны номчааш, ишти-хөрээм көдүрлүп, бодавасты бодап, силерни кээргээнимден база өөрээнимден кезек када харлыга берген олурдум. Кужур-ле кадайымда, уругларымда буруу чүү боор. Мээң бак аажы-чаңымның буруузу-ла болгай. Өске доскут сеткилдиг кыс болза, мени шагда-ла каапкан турар ужурлуг. Мээң кадайым анаа-ла эвес, ёзулуг не, шынчы эш-тир эвес бе деп бодал мыдыг берге үеде база катап бадыткады.

Бак чаңчылдың тыптып келген чылдагааны чүгле кара чаңгыс бодумдан хамааржыр, мээң буруум чүве. Хууда аажы-чаңымда четпестерим база бар: кижилер аайындан эртпес, бодумну бодум туттунуп билбезимде. Шоолуг эвес баян ойнаар чордум. Ынчангаш байырлалдарга, куда болганда, танцы, кежээлеринде чалады бээр турган мен. Ыяап-ла ийи-бир дашканы ижиптер. Ынчап чораа-чораа арагага өөрени бергеним, ооң соонда ол кончуг бак чорукче суйдуга бергеним ол-дур ийин.

Араганы ижип чоруурга ай чылдың эрткенин билбес, амыдырал, чурттаалганың эки, багын-даа тоовастай бээр чүве чораан. Угаан-сагышка чүве кирбес, харын-даа ай-биле хүнну-даа кижи ылгавайн баар чыгыы, хөгжүлдениң чаа чүүлдерин сонуургавас, чаагай амыдырал, күзел-чүткүл өскүп, дөгейлени бээр. Артында ажынчак, кылыктыг апаар. Чүгле арага ижерге кончуг эки ышкаш сагындырар. Уругларымны, кадайымны алээрей бергеш, бодап ора, «кончуумну, бужарымны» деп буруумну миннип, кээргеп чорзумза-даа ээрий бергенимде уттуптар турган мен. Сөөлгү үеде коргунчуг байдал мени шуут албыстадырынга чедирер дей бергенин эскерип каан мен. Уйгум шуут читкен. Бичеудуй бергенимде, дүжүмге хөй чүве кирер, ызырар ыттар мени сүрер, бугалар мени үзер дей бээр. Кылаштаар орукта-рым аксынга хөй чыланнар аксы-дылын караңнаткан, шагар дей бээр.

КИЖИ БУРУЗУ шупту-ла мени кочулаар-шоодар, бак көөр. Шагдаалар мени тудуп алыр дээш чедип келирлер. Чамдыкта, аңаа удуваанда безин, кудумчуже үнгеш, кудуктан суг узуп алыр дээш чеде бээримге илчирбелиг ызырар ыт суг устурбас. Столоваяга чем садып алгаш, столга олуруп алырымга шоваалан чүгүрүк-чүгүрүк карактарлыг, ширбиил ышкаш баштарлыг куу-куу хептерлиг ашактар мээң чанымга четкилеп келгеш, чемимни чөпшээрел чок чиже бээрлер. Кулактарымга хуулгаазын үннер дыңналыр апарган. Аңаа-ла чораш, чугааланып чоруур апарган болдум. «Кармааңында акшаң бар бе, чаңгыс шилден садып ижиптер бис бе?» дээн үннер мени кый дей бээр. Киоск, магазин чанынга баргаш, чүгле бичииден ижипкеш, оон соонда черле ишпес-тир деп шиитпирлеп алыр, оон соонда дөмей-ле ижипкен турар. Арагачы апаарга кижиниң аажызы шуут өскерлир: "мегечи, чашпаа,-хөй катап менииичел, ыглаган, ажынчак, хорадаачал. Кижилерниң четпес талаларының камгалакчызы апаар. Черле ынчаш хамык-ла эки шынарын шуут чидирер. Херек кырында бодум шуут чурттап эрткен болгаш ооң хоразын ылап-ла билген мен. Ынчангаш эмнелге черинге эмнедип алырын шиитпирлеп алгаш, эмнеткеш, ам 2 чыл ажыр арага-даа ишпедим. Эмчиге чыдарымда чалгааравайн номчуп чыт дээш авамның эккеп берген коммунистиг кижизидилге дугайында Михаил Иванович Калининниң номун номчуп доостум.

Кончуг улуг өөредиг эртим. Кижиниң эскет чок эрттирипкен багай таңчылдары сөөлүнде баргаш, мораль талазы-биле үрелип,будалырынга чедирер деп чүвени кончуг эки билдим. Мурнунда үүлгедип чораан частырыгларымны ам черле кажан-даа катаптавас мен» деп, бижип алган чагаазын номчуп олурган.

Сандан бодунуң бүгү-ле бодап чораан, ишти-хөрээн өйүп чораан четпестеринин-даа дугайын, моон соңгааргы күзелдерин ынак кадайынга то каап берген.

Чагаазып почта хааржаанче суп киирипттерге, эктинде чүктеп чораан чүктешкизин октапканзыг болган. Артында-ла чиик-чаагай.

ИЙИ ЧЫЛ иштинде ажылдааш, эки тудугжу деп мактаттырып, Хүндүлүг бижик-даа, өртектиг белектер-биле-даа шаңнадып турган организациязынче билдиришкин бижээш, ажылдан хостаарын дилээн. Чүге үнүп чорууруңуң чылдагаанын база бижип каан.

Тудугга ажылдап тура, ийи чыл иштинде шыгжадып келген акшазын Сандан кассадан уштуп алган. Ажы-төлүнге, кадайынга идик-хеп-даа садып алган черле шору. Барып автобузунга олуруптаа, Улуг-Хем районну кайы сен дээш хапкан.

Сандан машинадан дүшкеш, бажыңынче бодаңып базып орган. Ол үеде ооң ынак өг-бүлези ачазының чедип келир дугайында телеграммазын алган турган.

Ийи чыл эрткен соонда, албан ужурунда оларның чурттап турар черинге баргаш, дуж боол бажыңынга кире бердим. Амгы амыдырал-чурттаалгазы кайгамчык, уругларының өөренири болгаш кижизидилгези эки деп мактадып турар бижиин көргүстүлер.

Сандан белеткел конторазының кассири. Партия райкомунуң чанында Хүндүлел самбыразында ооң чуруун көрдүм. Байлакмаа район эмнелгезиниң акушерказы болду.

Кара-кыс МУНЗУК.

Редактор К. Н. ДИИГА.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХӨГЖУМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

Март 9-та Ж. Б. МОЛЬЕРНИҢ

«АЛБАДАТКАШ, ЭМЧИ БОЛГАН»

деп 3 кежиге, каттырынчыг шииже болур.

Шинин Ленинградтың театр, музыка кинематография институдунуң доозукчулары көргүзер.

Эгелээри кежээкинин 7 шак 30-те.

Касса 10 шактан эгелеп ажылдаар.

КИНО

МАРТ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Революцияның аъттыг шерии» 12. 2. 4. 5.50. 7.40. 9.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Уруглар дириг-чуруктар 10. «Шуптузун билип тур мен» деп киноклуб. «Москва-Москва» 11.15. «Уи чоок кижи» 12.20. 2.10. «Мээң эжим Сибилла» 4. 5.50. 7.40. 9.30. шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Гусар балладазы» 12. «Дашта шулуглел» (1-ги, 2-ги сериялар) 2. 5. 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хайтымчылар» 11. 12.40. 6.20. 8. «Журналист» (1-ги, 2-ги сериялар) 2.20 шактарда.

МАРТ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Революцияның аъттыг шерии» 12. 2. 4. 5.50. «Айның чадазы» 7.40. 9.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Эникти кым ажылдаар?» (делгем экранныг) 12. 2. 4. 5.50. 7.40. 9.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мээң эжим Сибилла» 3. 4.50. 6.40. 8.30 шактарда.

редакцияның адрези

Кызыл. Шетинкин—Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24. харыысалгалыг секретарьның 23-35. партийжи амыдырал килдизиниң 23-54. культура килдизиниң 37-13. кадаг ажыл-агый килдизиниң 21-47. үлетпүр килдизиниң 22-64. чагаа база совет тургузуг килдистериниң 21-27. информация килдизиниң 20-60. бухгалтерияның 31-75. корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин — Кравченко кудумчузу, 1). ТС—00372.